

*Slovenský knižný súbor troch batožín s 55 kratšími a dlhšími
prózami pod spoločným názvom Obsažné batožiny venujeme
vnímavému a pozornému redaktorovi Bystríkovi Šikulovi,
ktorý vypravil na dlhú literárnu cestu prvú slovenskú batožinu
poviedok s ilustráciami Martina Kellenbergera pod názvom
Obsažná batožina (Smena, 1989).*

L. G. a K. W.

Preklad knihy poviedok *Rossz idők járnak* (Chýli sa na zlé časy, 2016), ako aj do slovenčiny nepreložené prózy z prvého obdobia autorovej tvorby (1970 – 1988) podporila Nadácia maďarského domu prekladu (Magyar fordítótárs Alapítvány) Budapešť-Balatonfüred (2017).

Vydanie knihy podporil dávno odmlčaný kritik Karol Padák, alias pán Vrchovský (1941 – 2016).

© Lajos Grendel 1979, 1987, 1993, 2016, 2018

Translation © Karol Wlachovský 1989, 1991, 1998, 2018

© Marencin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2018

Jelenia 6, 811 05 Bratislava

marencin@marencin.sk www.marencin.sk

Cover © Marencin Media, 2018

Cover photo © Tibor Somogyi

Design © Marta Blehová, 2018

694. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-0110-6 (viaz.)

ISBN 978-80-569-0111-3 (ePDF)

ISBN 978-80-569-0112-0 (ePub)

LAJOS GRENDEL

Obsažné batožiny

55 kratších a dlhších próz

MARENČIN PT

1. PRVÁ BATOŽINA

Tenisová lopta

Vilová štvrť sa vypína nad mestom ako nejaký pamätník. Záhrady sa vinú po vrchol kopca, skadiaľ možno vidieť celý kraj, vpravo mesto s pestrými kostolnými vežami, pod kopcom budovanú novú štvrť s kasárenskými činžiakmi, vľavo malé ostrovy pripomínajúce dedinky.

– Budúci rok aj my si najmemé nádenníkov, – navrhla Ica.
– Nechcem, aby si sa zodrala kvôli záhrade. Pomaly nebudeš mať silu na nič.

Hlavne na ňu. Tak to treba napísať. Ica nechodí dole do mesta, uspokojí sa tým, že večer sa došuchce na okraj záhrady a vypočuje si hlahol zvonov. Vtedy sledí, akoby skúmala, v ktorej veži vyzvávajú, a diví sa nad tým, že vietor stamodtiaľ, z dediniek, neprívanie nijaký zvuk.

– Raz ma ta zavedieš. Medzi roľníkov. Stadiaľto nevidno nič. V dedine som ešte nikdy nebola.

– Potom zajtra zájdeme.

Na druhý deň som sa jej darmo dopytoval. Keď som sa neskoro popoludní vrátil z úradu, u nej už sedeli školáci, otvárali farebné aktovky ako chlebníky, vynovili sa zošity, perá, slovníky a začínala sa hodina francúzštiny.

– Passé simple sa používa už len v písanom prejave...

Hotovo. To všetci ešte vedia, ale ku skloňovaniu ich Ica musí priviesť a ani na nasledujúcej hodine nebudú vedieť viac ako dnes. Uchýliť sa do záhrady! To by najradšej urobili aj deti, ale nemajú odvahu ani protestovať, ani sa ospravedlniť. Obdivujú tenisový kurt a park bujný ako prales.

– Kto býval v tom kaštieli? – spýtal sa jeden zo školákov.

- Bohatý pán.
- A zabávali sa veľa, však?
- Pomerne dosť.
- A preto im ho vzali. Lebo sa zabávali na ich úkor.
- Nie preto. Kaštieľ zbombardovali a pán sa zase odsťahoval, ďaleko, do Ameriky.
- A kto tam teraz býva?
- Nikto.

Chlapčá si predstavilo prázdne izby, pavúk beží po stene, sviečky na chodbách dohoreli do tla, vetché šatstvo sluhov je v kútoch izieb pre služobníctvo, nik sa ho neodváži dotknúť. V jednej izbe nevypnutý svietiaci luster, v ďalšej izbe namiesto lustra svieti mesiac.

– Prestahujme sa tam dole. Kaštieľ zo strany parku je takmer neporušený.

Ica čaká s prosebným pohľadom. Azda v detstve raz túžila bývať v kaštieli.

- Čo by povedali susedia?
- Teba to zaujíma?
- Zaujíma. Mysleli by si, že odišiel kvôli nám.

Ica sa najviac smiala na veľmi hlúpych výhovorkách.

– Viem, že kvôli krajčírke by si nešla... Jednoducho neviem pochopiť, skadiaľ pozná toľko ľudových piesní. Žeby ich sama tvorila? Alebo si všetky priniesla z dediny? Dedinčania pri práci vždy spievajú.

– Skadiaľ to berieš?

– Ty si to povedala. Ale možnože niekto iný. Mne sa to veľmi páči. Vtedy by som bola najradšej s nimi.

Irma čarokrásne spieva. Celé dni sa hrbí nad šijacím strojom, jej otec okopáva hrozno, synáček sa utiahol do daktorej izby a klepot šijacieho stroja počuť na dvore, vnáša istý rytmus ešte aj do našej práce. Akoby takto vôkol seba tvorila nejaký pocit istoty, nejaký nenarušiteľný poriadok.

– Bojím sa o to chlapčá, – raz prezradila Irma. Nevychádza na dvor, jednoducho sa iba hrá so svojimi kockami. Chce niečo postaviť,

ale akoby sa mu to ešte nepodarilo. Zavše mám taký pocit, že on sa nehrá s kockami, ale ony s ním.

– Je to ešte dieťa.

– Práve to! Vôbec sa nespráva tak ako ostatné deti.

– Potrebovalo by spoločnosť.

Irma rezignovane hodila rukou.

– Kdeže! Myslíte, že som sa o to nepokúsila? Spoločnosť si ani nevšimol.

Istého dňa sa jej pokazil šijací stroj. Sedela na peľasti postele a vystrašene sledovala každý pohyb chlapčata.

– V zime sme pred kuchyňou postavili snehuliaka. Myslíte si, že sa mu potešil? Iba naň pozeral. Dlho sa pozeral, potom vošiel dnu. Náhle som si pomyslela, že azda v ňom vidí svojho otca. Nejakého náhradného otca. Nie je to teda čudné?

Začala sa smiať. Smiala sa dlho tak, ako iba jediný raz, ale aj to vo sne. Snívalo sa jej, že stojí nad matkiným hrobom, a jej meno je vyryté na susednom kríži susedného hrobu. Za ním stála vráskavá starena a vysvetľovala jej, že dobre poznala obe nebožky.

– Nemanželské dieťa. Ale nemyslíte si, že preto sme odišli z dediny! Navyše – možno ho tam mali ešte radšej než ja.

– U nás by to tak prirodzene neprijali.

Irma mykla plecom:

– To ma nezaujíma. Nech si myslia, čo chcú. Treba to vziať na vedomie.

– Také čosi sa prihodilo aj u nás.

Vyznelo to hlúpo, akoby som sa usilovala brániť, čo Irmu navi-domoči hnevalo.

– Ten kaštieľ by som vedela rozbiť holými rukami.

– Múry sú prihrubé.

Nato sa obe usmiali.

– Vám je dobre. Viete žiť. Chýba vám len to, že nemáte dieťa.

Potom zhúžvala pod seba posteľnú prikrývku a opäť sa začala smiať.

– To chlapča bude beztak vaše.

Ica sa zavše zaujíma o dieťa. Ku koncu leta bola nepokojnejšia,

ale tak to bývalo každý rok. Viac ráz vyšla aj do záhrady, aj na tenisový dvor a okolo ihriska sa prechádzala tak, akoby ho mala v opatere.

– Na budúci týždeň dám vyťať ten orech.

Ica namietala.

– Vlani na ňom bola dobrá úroda. Má veľa nových výhonkov.

Nepochopiteľne lipla na búrľavom strome. Oprela sa o jeho kmeň, akoby chcela vzdorovať píle alebo zachytiť zábery sekerou svojím telom.

– Uvidíš, že na budúci rok budeme mať orechy aj na predaj.

Po večeri požiadala, aby sme išli dole do mesta. Aspoň sa prejsť alebo do kina.

– Už sme sa oneskorili. Potom zajtra.

– Máš pravdu. Teda potom zajtra.

Neskôr začala s výčítkami:

– Ten strom by sa mal pohnojiť. Postarať sa oň treba. Ale ty sa staráš iba o vinicu.

V sobotu sa dostavil Pišta a v podvečer sme si išli zahrať tenis. Hra bola zaujímavá. Stav bol nerozhodný a na konci posledného setu sa mi podarilo získať vedenie o bod. Pištu to hnevalo a raz odvrátil loptu tak prudko, že zmizla v krovinách za ihriskom. Dlhو sme hľadali loptu, ale nijako sme ju nevedeli nájsť.

– Skryla si loptu, – podozrieval ma Pišta so zhovievavým úsmevom ako grécka božia socha. – Bojíš sa záveru. Bojíš sa, že prehráš.

– Ja viem, keby si nevedel.

– Ráta sa to?

Zlostne sme rozrážali krovinu, praskot konárov vyvolával vojnové spomienky. Pri táborovom ohni presne tak pukotali suché konáre.

– Už ju márne hľadáme.

Pozrela som naňho.

– Rozídem sa s Icou.

Pišta si myslel, že žartujem.

- Hovoríš to tak, akoby ti to teraz zišlo na um.
 - Hovorím to vážne. Vieš dobre, že naše manželstvo je náhodné. Hlúpa súhra okolností.
 - Oneskorila si sa.
- Naozaj som sa oneskoril?

– Tento strom sa mal hnojiť. Starat' sa oň treba. Ale ty sa staráš len o vinicu.

Na druhý deň si nás zavolala Imra bez osobitného dôvodu a usadili sme sa v záhrade. Moja manželka bola u nich po prvý raz: zvedavosť premočila jej averziu. Po celý čas si lámala hlavu nad tým, čo podnietilo šičku, aby nás nečakane pozvala. Potom sa teda sklamala. Musela pochopiť, že nič. Iba chcela vidieť ľudí okolo seba. Zhovárať sa o taľafatkách. Ica spôsobila, že všetko sa skončilo ináč. Ale možnože ani nie.

- To teda môže byť ťažké. Odniesie si to chlapča.

Možno, že Ica začala s dobrým úmyslom. Šička ani plecom nemykla. Bola samý povýšený úsmev.

- Otcovi nechýba.

– V takýchto prípadoch sa to stáva. Muž zmizne, zo dva mesiace ho sužujú výčitky svedomia... a potom koniec. Preňho žena a dieťa umreli. Pomyslí na dieťa iba vtedy, keď raz do mesiaca musí platiť. Potom sa dve minúty zlostí.

Irma trasie hlavou.

- Neopustil ma. Ba čo viac! Chcel si ma vziať za manželku.

Ica na ňu nechápavo civela ako školáci na rovnícu druhého stupňa. Ani ja som nechápal, v prvej chvíli som myslel na nejakú otrasnú nebeskú tragédiu. Možno umrel. Ešte pred svadbou. Pri tom to bolo oveľa jednoduchšie. Vlastne to nebolo vôbec jednoduché, ako sa to neskôr zdalo jednoduché mojej manželke.

- Nemala som ho rada.

Načo si potom ľahla s ním? – Túto otázku Ica mohla obracať na jazyku, ale napriek všetkej averzii sa usilovala zachovať zdanie, že je taktná.

- A ani on ma nemal rád.

– Priznajte sa, sestra moja, že ešte teraz bránite tú nečestnú osobu.

– Skrátka, klamem.

– Nie, ibaže si vymýšľate všelijaké rozprávky.

Irma sa rozosmiala. Jej ostrý smiech bezmála prebodával.

– Čo by ste urobili namojom mieste? Na celý život by ste sa zaviazali jednému človeku, ktorý sa vám páčil niekoľko dní, ale nikdy ste ho nemali rada? Komu by ste tým urobili dobre? Sama sebe? Alebo manželovi? Alebo dieťaťu tým, že by nebolo videlo nič iné ako hádky, nepochopenie a ľahostajnosť...

– Moja milá! – Ica si nasadila masku skúsenej ženy, zrazu sa zatvárala ako grófká medzi dvoma dúškami čaju. – Vy neviete, čo znamená pre ženu vedomie, že nikdy nemôže mať deti. Ja už nežijem, keby som sa nebola vedela prispôbiť a zmieriť sa. Vidíte, a predsa som šťastná. Aspoň teda spokojná. Pre mňa nejestvuje väčšie šťastie ako spokojnosť. Našiel sa muž, ktorý ma napriek tomu vedel mať rád.

Azda teraz. Tu som mal skočiť do reči. Apropos, len tak mimochodom poznamenávam, že to nie je pravda. Vzal som si dvadsaťpäťročné dievča len preto, lebo bolo väčšmi úbohé než ja. Vzal som si ju s vedomím, že nikdy nebudeme mať deti. Vzal som si ju z pomsty. Prišla ku mne dvadsaťročná dievčina, lebo sa bála, že zostane na ocot. Vydala sa za mňa, hoci som iba triedny nepriateľ spoločnosti. Jeden z mnohých, ktorého vyľiali z vysokej školy. Vydala sa za vyhodeného študenta, ktorý nevedel, čo si má počať sám so sebou, dlhé roky visel manželke na krku. Stal sa manželkiným podnájomníkom a zahrál hrdinského zaľúbenca, medzitým bol šťastný, ak v meste raz za uhorský rok lapil kurvu. Hľa, tu je žena, ktorá je spokojná s manželom. Iba preto, že jestvuje. Neželá si nič iné, iba toľko, aby bol. Žena, pre ktorú spokojnosť je šťastím. A neodváža sa ani predpokladať, že sa to máli manželovi. Nikdy neuverí, že desať rokov môžu vyčiarкнуť z môjho života, a nikdy som jej to nemal odvahu povedať do očí. Možno ani nemám právo. Zdá sa, že mne sa šťastie stotožňuje s nečestnosťou.

Zaliezli sme medzi kriačiny, rozhrňali konáre, suché lístie nám praskotalo pod nohami, akoby sme boli stúpali na sklo. Tu aj tam sme natrafili na skryté kamenné lavice, na chodníky zarastené rastlinami, dlhé roky nimi nik neprešiel. Na jednej z kamenných lavíc sme objavili menšiu dutinu. Podľa Pištu v nej môžu bývať nejaké neznáme zvieratká.

- Možno, že lopta padla do takejto dutiny.
- To je možné, – nadšene som vykrikoval, hoci sám som si nevedel vysvetliť, čo ma nadchlo.
- Myslíš, že samému ti bude lepšie?
- Vezmem si šičku.
- Z čírej sympatie? A potom o desať rokov tretiu. Aj tú zo sympatie?

Pišta šťúral do chumáča trávy. Obaja sme sa zriekli, že by sme našli tenisovú loptu, ale boli sme zvedaví, či ide o celú sústavu dutín. So záujmom som si obzeral popínavé rastliny obrútené okolo kmeňa stromov. Z jedného stromu som sa usiloval strhnúť úponky, no boli veľmi silné ako trebárs napnuté struny. Akoby sa boli sotva viditeľnými cuciakmi prisali na kmene stromov. Nieže sa nedali odtrhnúť, ale ani odlúpiť.

- Ako možno takto zanedbať takéto miesto? – pohoršoval sa Pišta. Pot mu zalial tvár, aj moju, mohli sme vyzeráť, akoby sme práve vyliezli z nejakého hlbokého jazera.

- Tu by mali rozsypať jed na potkany.

Keď sme vyšli na cestu, všimol som si s počudovaním, že park oddeľuje od domov len úzky asfaltový pásik. Keby sa naň človek pozeral zhora, myslel by si, že háj je priamym pokračovaním ovocnej záhrady. Stadiaľ sa aj domy zdajú ako neznáme dutiny.

- Presťahujeme sa do mesta.

- Potom do hlavného mesta, – vzrušoval sa Pišta. – Potom do zahraničia, naorské pobrežie, do Ameriky, na Mesiak. A môžeme ísť kdekoľvek, medzičasom zabudneš, že idete dvaja. A to je hlavné.

- Nechápeš, že tu každý žije tak, akoby okrem neho nejstvo-

val nik. Aj Ica je taká. O desať rokov by umrela skôr, keby musela stadiaľto odísť.

Pišta zlomyseľne krákoril. Chvíľu sme postávali na okraji cesty v rukách s tenisovými raketami, akoby sme chceli dokončiť set v myšlienkach. Potom sme sa bez slova rozišli. Možno začať tento set?

Zdvihol sa chladný vietor, začalo ma bolieť hrdlo. Dlhو som sa štváral nahor, park ma sprevádzal na dlhom úseku cesty. Zrazu sa aj vily zdali ako drobné dutiny, nepriblížiteľné, vymreté. Set treba začať.

Keď som dorazil domov, našiel som otvorenú bránu, v kuchyni svietila lampa. Na moje prekvapenie pri stole sedel Irmin chlapček. Zaujímavé, ešte ani teraz neviem, ako sa volá. Ica čítala knihu. Keď som vstúpil, naznačila, aby som išiel ďalej do izby.

– Niečo treba urobiť s chlapčatom.

Klesol som do kresla so zlou predtuchou.

– Stalo sa niečo?

– Šička sa obesila.

Ica povedala aj niečo iné, ale nebol som schopný pochopiť zmysel jej slov. Zostalo iba svetlo pouličnej lampy, prísny geometrický tvar tieňov a v pološere schúlený meravý nábytok.

– A Irmin otec?

– Zúri. Hovorí o nejakom liste a že my máme vychovať dieťa.

– Nedbám.

– Tušila som. Mne je to naozaj jedno. Dáme ho do ústavu. Napokon, teraz o ňom rozhodujeme už my.

My rozhodujeme o ňom. A kto rozhoduje o nás?

(1969)

Most

Dvaja strážili most, Jánoš a Bradáč. Červení už odtiahli, legionári obsadili mesto, na svojich miestach zostali iba oni ako dve sochy, ktoré tam zabudli. Zriedka vystrelili z náprotivného brehu, akoby po obede a po večeri strelba im uľahčovala trávenie. Obaja vedeli, že ich smrť nijako neminie.

– Bradáč, – prihovoriť sa Jánoš svojmu spolubojovníkovi, – ten most patrí nám. Výlučne iba nám.

Bradáč ležal doluznak v tráve, počúval monotónny šplachot vody a mal pocit, že naozaj im patrí most. No nielen most, ale všetko, čo je na dostrel: rieka, vrby, drobný štrk, roztrúsené škľabky.

Jánoš si prisadol k nemu, rozhliadol sa po brehu rieky. V štrkovom nánose sa osamelo vypínal žltý kvet, akoby ho bol odtrhol na lúke dakto z tých, čo sa tu kúpali, a tam zastokol medzi dva kamene.

– Ako sa tu ocitol? – obaja sa čudovali. Nato sa zosunuli pod most a na vlastné oči sa presvedčili, akokoľvek je to neuveriteľné, že kvet zapustil korene uprostred štrkoviska ďaleko od lúky.

– Aký je to kvet? – spýtal sa Bradáč.

– Neviem.

Nepoznali poľné kvety, bývali v meste, tam prežili svoje detstvo a oženili sa tam, stadiaľ ich vzali na front a aj dosiaľ v ich spomienkach most žil len tak, ako ho videli spoza záhrad na protiľahlej strane. Vtedy na nábreží rieky ešte nebol chodník, iba prašná cesta, po ktorej sa ráno sedliaci náhlili nádenničiť.

– Budem bojovať za ten kvet, – rozhodol sa Jánoš.

– Aj ja, – oduševnil sa Bradáč.

– Dobre, – pristal Jánoš, – ja teda potom budem bojovať za stromy na pobreží.

– Aj ja.

Jánoš stratil náladu. Vedel, že môže bojovať za hocičo, a za to bude chcieť bojovať aj Bradáč. Tu im dvom predsa patrí všetko. Aj most.

– Odkedy sme priatelia? – spýtal sa Jánoš.

– Už oddávna.

– Jednako, odkedy?

Bradáč sa zamyslel. Spoznali sa vzájomne už skutočne dávno, azda ešte predtým, než začali chodiť do školy. Spomenul si na večer, keď sa medzi roztrúsenými domami predmestia po nezastavaných gruntoch brodili v snehu vysokom po kolená a zavše hlbšie prepadli vo výmoľoch vymytými mlákami, v ktorých cez leto stála voda ako v jazierkach.

– Aj vtedy sme chceli, aby nám patrilo mesto. Iba nám.

– Zdalo sa, akoby už bolo snežilo celé dni. Neprestajne. Vtedy si povedal, že by si bol rád, keby sneh zahalil všetko. Keby ľudia nemali odvahu vyjsť zo svojich domovov a z oblokov by neboli videli nič iné, iba sneh navršeny po konáre stromov. Boli by sa báli a boli by osamote. Osamotení ešte viac ako inokedy. Tak ako teraz my.

– My nie sme sami, – ohradil sa Bradáč.

– Čoby nie, len ty to ešte necítiš.

Všetci boli osamotení, každý, koho poznal viac či menej. Aj jednooký kočiš Dano, ktorý od svitu do mrku denne rozvážal uhlie svojím rozheganým povozom a vo voľných chvíľach vysadil na kozlík pobeľlice a s nimi sa vozil po meste. Viac ráz posadil vedľa seba aj Jánoša a on sa vtedy vždy cítil výnimočnejší, než boli módne oblečení chodci. Spievali oplzlé pesničky, občas znenazdania pozdravili známeho chodca, ktorý sa v rozpakoch usiloval zájsť do bočnej uličky alebo rýchlo zmiznúť pod bránou.

– Zavše by som sa bol rád vzniesol ponad strechy a pozeral dolu na ľudí, na tie nepatrné netrzeplivé mravce.

– Každý má svoje slabé chvíle.

– Slabá chvíľa? – začudoval sa Jánoš. – Tá sa prihodí. Zavše sa aj prihodila. Viem to, lebo vtedy mi zakaždým bolo ľúto ľudí. Aj Dana, aj teba.

– To si nepovedal ešte nikdy, – pozastavil sa bradáč.

– Nie, lebo celé to trvalo len chvíľu. Iba chvíľu tak ako to, že most je teraz náš. Nás dvoch.

– Čí je teda?

– Ničí. Ani tvoj, ani môj, „iba“ nás dvoch.

Jánoš skutočne mal pocit, že ani ten most mu naozaj nepatrí. Tak ako ani manželka nebola jeho, iba jedno numero z Konrádovej ponuky. Keď prvý raz zašiel k starej kupliarke, rozochvel sa nadmieru a vôbec netušil, že stade nadobudne manželku. Musel prejsť dlhým dvorom medzi civejúcimi stareňami, práčkami s ochabnutými prsníkmi, flegmatickými tulákmi, napospol neprívetivými, cudzími tvármi, samými pohŕdavými pohľadmi. Akoby tá cesta nikdy nechcela mať koniec. Konrádová ho zaviedla do svojej izby. V miestnosti prepchatej nábytkom sa nedalo ani pohnúť. Uprostred symbolická pohovka, nikde nijaký stôl alebo stolička, iba dve kožené kreslá pri obloku a samé skrine. Na stene fotografie, usmievavé tváre dievčat.

– Tie sa už vydali všetky, – chválila sa Konrádová a hrdo sypala ich mená. – Všetky som vydala ja.

Jánoš ta často chodieval a nebola náhoda, že spomedzi nich si vybral aj manželku. Bola to počestná žena, nikdy ho nepodviedla. A jednako nebol schopný vysvetliť, že ju nepokladala skutočne za svoju. Akoby ju bol niekde ukradol. Keď mu manželka umrela a opäť zašiel za kupliarkou, tá ho síce zdvorilo, ale vypískala.

– Ak ste na ňu nevedeli dať pozor, je to vaša chyba. Hľadajte si ženu inde.

– Bola to nafúkaná, odporná ženská, – skočil mu do reči Bradáč.

– To nie je pravda. Bola to najstatočnejšia žena v meste.

Bradáč sa nechcel škriepiť, radšej reč obrátil inam.

– Zvedavý som len na jedno – a teraz mi to ozaj musíš vysvetliť. Prečo nenávidíš Evu?

– Lebo ľúbila mňa, a vydala sa za teba.
– Ale ty si sa jej predsa chcel striasť za každú cenu!
– Áno. Ale nikdy som ňa neprosil, aby si si ju vzal za manželku.

Bradáč mu nemal čo povedať. Eva prenasledovala Jánoša svojou láskou, keď ho zazrela v kaviarni, prisadla si k jeho stolu, odprevádzala ho do putík, ba aj do nevestincov. Keď ju napokon zbalil a vzal si za manželku, Jánoš nielenže neprišiel na svadbu, ale celé týždne sa s ním nedalo ani hovoriť.

- Vôbec si si ju nevšímal, čo si mal proti nej?
- Ani nie tak proti nej, ako skôr proti tebe.
- Mne? – zarazil sa Bradáč.
- Oklamal si ma. Odvtedy mám stále pocit, že ma klameš.

Ako sa dalo predpokladať, po obede z mesta začali strieľať. Oni sotva opätovali streľbu, šetrili náboje.

- Oklamal si ma a okradol.
- Nože choď už s tým do pekla, – jedoval sa Bradáč.
- Nejdem, lebo teraz ma chceš okradnúť po druhý raz.

Jánoš to podráždene povedal tak, že sám sa striasol. Zatvoril oči, myslel si, že zvrat mu skôr pominie. Nebol to však zvrat, ale skôr zúfalstvo podnietené neprijemným poznaním: strach bezmocného človeka, takého človeka, ktorý sa nepredvídane ocitol v nových podmienkach, a nevie, čo si má počať.

– Nečudo, že si stratil vládu nad sebou, – Bradáč hľadal vysvetlenie.

– Nestratil som nič, Bradáč! Si môj priateľ, všakže?
– Áno.
– Odhoď svoju pušku! Ja potom ubránim most. Most aj teba.
– Viem sa ubrániť. Nakoniec... nie som tu preto, aby som hral komédiu.

– Tak prečo? Preto, aby si ma zas okradol? Nestačilo ti to raz?
– Ak ty to nazývaš tak, potom ňa naozaj okradnem. Aj po druhý raz.

Bradáčov hlas bol pokojný. Neľútostne vyrovnaný. Stál tam medzi dvoma vrúbami, akoby ho boli obstúpili telesní strážcovia.

Jánoš by sa bol najradšej rozplakal, vrazil jednu Bradáčovi päťou do tváre, vykrútil mu z ruky zbraň a rozbehol sa na most.

– Nenávidím ťa viac ako tamtých, – ukázal smerom do mesta.

Bradáč sa zvrtol na päte, zošmykol sa po strmom svahu dole na breh rieky. Dlhو sa prechádzal, nato sa okúpал. Jánoš závidel Bradáčovi pokoj. Nie, nenenávidel ho, bol iba roztrpčený. Vedel, že smrť ich neminie, ale rád by bol prežil Bradáča aspoň o zopár minút. Vkladal nádej do toho, že sa azda nevráti. Ale legionári nestrieľali. Keď sa Bradáč vrátil neporazený, všetko sa zdalo ešte beznádejnejšie.

– Koľko máš nábojov? – spýtal sa ho.

– Tri.

Jánoš si vyzliekol blúzu, slabý vietor mu príjemne ovieval chrbát. Pociťil tupú, meravú radosť, akoby ho bol niekto utešoval. Chcel ešte niečo povedať, možno len toľko, že v živote nevlastnil nič, ale možno, že chcel iba počuť Bradáčov hlas.

Keď sa otočil, za sebou nevidel nikoho. Bradáč stál na moste, v pravej ruke mal pušku, ľavou rukou sa opieral o zábradlie. Akoby sa bol pobral na druhú stranu a ponížene orodoval o milosť. Ale chce umrieť na moste? Na jeho moste?

Výstrel vyľakal aj samotného Jánoša. Hrôza ho však premáhala len chvíľku, a keď dorazil na most, bol už šťastný. Vo svojom živote po prvý raz bol nevýslovne šťastný a spokojný. Vysadol si na zábradlie a usmieval sa ešte vtedy, keď ho odvádzali.

– Myslel si, že som ho zabil preto, lebo bol mojím nadriadeným a vohnal ma do tejto vojny, – neskôr trpkو vykladal, keď ho vojenský súd oslobodil.

Prešlo najmenej pol roka, kým sa opäť odvážil zájsť k mostu. Dlhو ho obdivoval a čím dlhšie naň hľadel, tým viac ho nenávidel.

(1969)

Kubko

V osudnej chvíli Kubka nechali osamote. Schúlený stál na terase internátu strednej priemyselnej školy, zapadol po členky do snehu, ruky v rukavičiach si zimomravo pritískal k telu. Vonku bola treskúca zima, tvrdý mráz namaľoval na okenné tabule ľadové kvety, na hrubej vrstve snehu sa vytvorila trblietavá ľadová plastika, vo dvore na holých stromoch sa triasli holuby a vrabce zhŕknuté do krdľov. Kubko stál bezradne a zúfalo ako užialená mátoha v meravom, ostrom svetle mesiaca v splne, niekoľko krokov od nebezpečného okraja terasy. Mal oblečený tenký pulóver s vysokým golierom, na nohách papuče; kožušinovú čiapku – okrem rukavíc jedinú teplú vec, na ktorú v horlivosti nezabudol – si stiahol hlboko do čela, akoby do nej chcel ukryť celú svoju krehkú, kostnatú bytosť pred štiplavou zimou.

Na ďalších dvoch chlapcoch nebolo ani stopy po strachu. Tváre sa im síce červenali, ale skôr od zimy ako od prežitého vzrušenia. Držali sa hromozvodu a ako nejaké malé posadnuté opice sa prešvihli ponad štvormetrovú priepasť z obložnej parapety dnu do teplej izby. Kým boli s ním vonku alebo naproti u dievčat, Kubko mal pocit oveľa väčšej bezpečnosti. Lenže teraz, keď zmizli za oknom, prítomnosť chlapcov, poskytujúca istotu, praskla ako bublina, teraz sa medzi nimi všetko skončilo. Zanechali po sebe v Kubkovi ľahostajnosť a nejakú tú kvapôčku smútku. Dovtedy necítil ani chlad, teraz mu začalo byť zima. Papuče sa mu premočili, vlhký, trýznivý chlad mu stúpал hore nohami ako popínavá rastlina. Kubko sa však predsa nebál iba smrti podchladením.

Asi pred hodinou nás všetkých omráčil krkolomným výstupom. Bojazlivosť zo seba zhodil ako nejaký zlý plášť. Odrazil sa z okna,

vyšvihol a urobil robinzonádu, ktorá by zahanbila aj futbalového brankára. Konal v zlosti, veď nemal čo stratiť. Pociťoval dlhotrvajúce, omamujúce vzrušenie. Do snehu padol na kolená, dychtivo sa nadýchal priesračného čistého vzduchu. Vinco a červenovlasý Erno sa vyklonili z okna a mlčali. Kubko si oprášil sneh z nohavíc. Stál spokojne a ruky si založil vbok.

– Tak čo bude?

Pol roka čakal na túto osudnú chvíľu.

Tento úzko vzatý polrok sa začal toho dňa, keď nás ubytovali v internáte strednej priemyselnej školy spolu s dvoma štvrtákmi. Na rozdiel od systému v iných internátoch sme nemali vychovávateľov. Dozorom nad prvákmi poverili tretiakov a štvrtákov a táto metóda sa výborne osvedčila. Naši štvrtáci zvládli nepopulárnu úlohu robiť poriadky lepšie ako vychovávatelia. Vychovávať bolo pre nich pasiou ako pre iných karty alebo šport. Vinco a jeho spoločníci nehrali karty a nešportovali. Oni vychovávali. Do internátu sme sa nasťahovali jedného slnečného, ospanlivého septembrového popoludnia. V izbe, do ktorej sme vstúpili, plávali oblaky cigaretového dymu a bolo cítiť čerstvý nábytkový lak. Polovicu izby zaberali dve obrovské poschodové posteľe. Štvrtáci sa natiahli na posteľe, nepokladali nás za hodných, aby nám venovali osobitnú pozornosť. Ticho dlho narúšal jediný zdroj hluku. Na dvore dunela futbalová lopta ako nejaký opakovaný, rezolútny príkaz. Vybalovali sme sa. Kubko sa osmelil prvý. Bojzливо ponúkol panstvo z domácej poživne. Tí prikývli, ale ani sa nedotkli balíka. Slanina a údená klobáska zostali nedotknuté na rozbalenom masťnom papieri až do večera. Kubko sa prezliekol. Obliekol si tepláky, obul si trampky a popritom si pískal, vnucoval si dobrú náladu. Pískal falošne. Hrozne, neznesiteľne falošne. Kubko to vedel, požiadal o prepáčenie a pískal ďalej. Ešte falošnejšie. Iný by mu bol už dávno povedal, aby si zatvoril chlebaréň, ale títo štvrtáci mlčali. V hlbokom mlčaní občas fľochli na nás, predovšetkým na Kubka. Ale on znervóznel, bol čoraz nervóznejší. Chvatne ukladal veci do zásuviek a v nervozite zo stola zrazil pohár. Ten sa nerozbil, iba trochu vody vyšplachlo na koberec. Kubko si priložil ruku na ústa,

takmer skríkol. Štvrtáci sa na cinkotanie pohára ani neobrátili. Ale Vinco sa zdvihol na lakte a povedal svojmu kamarátovi:

- Z tých sopliakov ma trafi šlak.
- Aj mňa. Hlavne z toho menšieho, Kuba.
- Z toho štupla?

Erno prikývol.

- Presne z toho.

Kubko sa začervenal ako rak a bol úslužný ako čašník.

- Hneď prinesiem čerstvú vodu.

Do večera nás jednoducho pokladali za luft. Raz Vinco vyšiel na záchod, ale tak, že si to namieril priamo proti stojacemu Kubkovi. Nevyhol sa mu, keby Kubko v poslednej chvíli nebol uskočil, určite mu stúpi na otlaky. Vinco so spokojným úsmevom zaregistroval Kubkov ústup nabok. Celé popoludnie si z nás uťahovali, pravda, medzi sebou. Konečne večer sa Erno poníženým hlasom opýtal Kubka:

- Tak ako sa voláš, bratku?

Kubko naňho zúfalo pozeral, akoby mal odpovedať na najväčší chyták na svete.

- Čo je, onemel si?

Kubko sa usiloval o úsmev. Chcel sa vyhnúť ďalším urážkam a na vlastnú smolu odpovedal takto:

- Kubko.

Erno ho uspokojene plesol po pleci, potom sa otočil ku mne:

- A ty?
- Imro Nagy, – odpovedal som.

Nepovedali nič. Kubko stratil náladu a od tej chvíle sa navždy stal Kubkom, o niekoľko dní ho už len učitelia oslovovali riadnym priezviskom Balog. Kubko istý čas strpel, že i ja mu hovorím Kubko, ba všetci, čo ho poznali. Ešte sme sa nestihli ani skamarátiť, a už sa medzi nás niečo votrelo, bola to kubovčina, ktorú si sám vybral. A čím viac nenávidel vlastnú kubovčinu, tým bol smiešnejší. Nie je nič prekvapujúce na tom, že Kubko vyparatí hroznú somarinu, lebo to pramení z jeho vlastnej vykoľajenej, zakrpatenej povahy. Na tomto základe s ním rokovali Vinco a Erno; kto nemá statočné

meno, hovorili, nemôže mať ani statočnú povahu. Lenže Kubko mal jednoducho taký pocit, akoby boli spochybniť jeho právo na život. Najneoblomnejším a najgrobianskejšim tyranom bol Vinco. A jeho Kubko predsa nenávidel najmenej. Lebo Vinco aspoň nebol potuteľný. Bolo to nástočivé, namyslené, rozmazané veľké batola. Každý deň menil košeľu a v skrini mu viseli zo štyri naozaj elegantné nohavice módného strihu. Jeho otec, hlavný inžinier, každý víkend prišiel poňho a odviezol ho domov do Bratislavy. Kubka trochu povzbudilo, že tento grobiansky darebák opovrhne nielen ním, ale aj svojím kamarátom, ryšavým Ernom.

Erna Kubko neúprosne nenávidel. Jeho nenávisť živili také maličkosti, ako napríklad neznesiteľne páchnuce nohy. Akokoľvek často vetrali miestnosť, akokoľvek si Erno na Vincovu žiadosť drhol nohy pod sprchami, prenikavý zápach sa z izby nedal vypuďiť. Akoby ju bola zaplavila priamo Ernova potuteľná služobnícka bytosť, takže nebolo toho mydla a pracieho prášku, ktoré by to boli z neho vylúhovali. Vinco riadil, pravdepodobne podvedome, každý Ernov čin a každú jeho myšlienku. Hoci Kubko mal jednoducho na očiach Erna a nenávisť voči nemu neskrýval pod pokrievkou, zaliečal sa Vincovi, platil mu v krčme pivo, chválil sa svojimi úspechmi u žien, pričom ešte nemal nijakú ženu, skrátka, stoj čo stoj si chcel získať jeho priazeň, a zrazu sa len pristihol, že Erna nielenže nenávidí, ale je naňho aj žiarlivý. Dosiahol to tak, že sa z neho stal akýsi Vincov poslík. Vinco ho posielal po cigarety a noviny, posielal ho podať listy na poštu. Zakrátko sa však Kubka zmocnili obavy, že mu prischne vybraná úloha, a musel sa postaviť zoči-voči faktu, že ak nebude dosť bdely, stane sa z neho druhý Erno.

Nápad, aby sme navštívili dievčatá v druhom krídle budovy, navyše cez terasu, vymyslel Vinco, hoci je veľmi pravdepodobné, že sám to vážne nemyslel. Chcel si z nás vystreliť a zabávať sa na nás. Erno ležal doluznačky na posteli, lúštil krížovku a predstieral, akoby nič nebol počul, ale tvár mal nezvyčajne bledú. Kubko bleskurýchle konal, tí dvaja sa ešte ani nespamätali a on už na terase zo seba oprašoval sneh. Vinco a Erno sa dlho radili. Ponajprv sa teplo obliekli. Zdĺhavo a uvážene sa pripravovali na nezvyčajnú

expedíciu, zvažovali nebezpečenstvo výstupu, nie tak ako vetroplach Kubko. Vinco sa spýtal aj mňa:

– Ideš s nami?

Hlavou som naznačil, že nie.

– Bojíš sa? – spýtal sa Erno.

– Jasné, – povedal som, načo Vinco mykol plecom. Aj on sa bál, kým Kubko robil obhliadku terénu na terase. Obišiel a zmocnil sa miesta svojho víťazstva ako nejaký ozajstný dobyvateľ vlasti; akiste v mylnom presvedčení, že dvaja štvrtáci ho nemajú odvahu nasledovať.

Keď sa teraz Vinco a Erno vyšvihli naspäť do izby, neprivrel som za nimi okno, ale čakal na Kubka. Lenže Kubko neprejavoval najmenšiu ochotu vrátiť sa. Vinco striasol zo svojich topánok sneh, potom premočené plstené čierne topánky priložil k ohrievaciemu telesu, aby sa vysušili. Erno si zohrieval prsty nad kachľami a zimomravo sipel. Okno bolo otvorené iba niekoľko minút, ale aj tak sa v izbe citeľne schladilo. Vinco vylovil zo skrine Kubkov károvaný zimník a spod postele vyhrabal zafúľané baganče. Vyklonil sa cez okno a teraz to bol on, kto mohol škodoradostne zakričať na Kubka:

– No tak, bude to už?

Keďže odpoveď neprišla, zakýval kabátom aj bagančami a vyhodil ich na terasu.

– Keď si to rozmyslíš, zakrič!

Vinco zatvoril okno. Ale obaja chlapci sa zdali ustarostení. Erno si ľahol doluznačky na posteľ, vzal do rúk krížovku, akoby ju bol iba pred chvíľou odložil. Ale bolo na ňom vidno, že myšlienky mu blúdia inde. Erno prejavoval svoj nepokoj vždy zjavnejšie ako Vinco. Možno preto, že bol zbabelý, nikdy sa vopred nepripravil na ťažšie chvíle a rád rýchlo zabúdal na to, čo bolo zlé a čo ho pokorilo. Taká mizerná situácia, povedal, nielen pre toho chmuľa Kuba, ale aj pre nás. Aký je nemohúci a zbabelý, radšej zmrzne. Možno by to nebola ani taká veľká škoda, ale ak zmrzne, začnú snoriť. Čo hľadal vonku na streche a podobne. A na Ernovi bolo zjavne vidno, že už cíti nôž na hrdle.

Vinco sa zdal pokojnejší, hnev ho premohol až vtedy, keď na chodbe už takmer štvrt' hodiny niekto hulákal. Vybehol a vo dverách zrúkol ako nazúrený slon:

– Practe sa spať!

Potom vydal rozkaz aj nám:

– Ideme spať.

Mlčky sme poslúchli; v tme sme si aspoň nevideli žalostné tváre. Do polnoci nikto nezaspal. Vinco si zapaloval cigaretu za cigaretou; zrazu sa na posteli posadil a dlho uvažoval. V živote kubov sa môže niečo vydať iba raz a Kubko si už túto jedínú príležitosť vyčerpal. Šťastie sa kubom rýchlo vyparí, je to pravidlo. Erno dýchal rovnomerne a usiloval sa budiť zdanie, že spí hlbokým spánkom. Jednako to bol on, kto nevydržal ďalej.

– Poďme za vrátnikom, – povedal nečakane priduseným hlasom. – Možno zavolajú požiarnikov.

– Somár, – povedal Vinco. – Potom je už lepšie, ak si zláme väzy.

Krátko pred polnocou sa Vinco došuchtal k oknu pod zámienkou, že vyvetrá cigaretový dym. Ovládať sa teda vedel. Okno otvoril dokorán a v chlade sa nevdojak striasol. Ľadový vzduch sa valil dovnútra ako lavína. Erno si potiahol paplón až na nos. Vinco dlho skúmal mŕtvy, nehybný dvor a zhlboka si povzdychol.

– Mŕtvola nikde, – povedal. – Ale nikde nevidím ani toho živého prašivca. Zmizol bez stopy, alebo je kdesi celkom vzadu.

Pridržal si pod krkom golier pyžamy a ustúpil niekoľko neistých krokov dozadu. Vstal som a obliekol som si tepláky, na nohy som si zasa natiahol hrubé vlnené ponožky. Potom som znova vliezol do postele. Vinco si pošťural vlasy. Uškrnul sa a zamrmľal.

– Okno bude otvorené do rána.

Kubko odskočil, keď za ním hodili veci, aby ho baganče netrafilo do hlavy. Trasúc sa od zimy, zababušil sa do kabáta; sotva si však vedel zašnúrovať baganče, lebo mu zmeraveli prsty, hoci mal rukavice. Na neporušenej snehovej prikrývke na terase sa k najbližšiemu oknu druhého krídla budovy vinuli stopy ako pospájané spin-ky; tam, pred nosom, kadiaľ išli a potom sa vrátili Erno a Vinco.

Na krištáľovo čistom nebi videli hviezdy ako zmrznuté vodovodné kohútiky, pred nimi defiloval posmešný mesiac v splne a rozlieval na mesto tolko svetla, že Kubko videl aj vzdialené činžiaky. Po prvý raz sa pozastavil nad vlastnou odvahou. Keď videl, ako obaja chlapci lezú naspäť do izby, už bezpečne vedel, že nie je schopný urobiť to isté. Normálny človek toho nie je schopný. Teraz sa desil čo len pomyslieť na to a prvýkrát cítil, že je sám. Akoby všetko, čo sa mu prihodilo v priebehu tohto polroka, mohlo viesť iba sem, kamsi mimo bežných a osvojených zákonov života.

Späť sa mu nežiadalo ani minútu. Rozhodol sa, že odcestuje domov, čomu sa veru doma nepotešia. Keď nevieš plávať, pomyslel si, načo si sa dal za lodníka. Zapiše sa do gymnázia, a keď bude mať šťastie, zmaturuje. Potom začne žiť tak, ako sa mu zapáči. Doma v ňom vypestovali kopu reflexov, pomyslel si, vlastné potutelné reflexy. Reflexný bozk na rozlúčku, reflexný list o tom, že šťastne pricestoval, reflexný vzdor proti pučiacim pocitom. To bol on. Živý kódex reflexov. Jednako to bolo doma ľahšie o to, že tam poznal smer koľajníc aj výhybky, ktoré hýbali systémom koľajníc; orientoval sa vo vôňach, farbách a chutiach ako nejaký výborne vycvičený ovčiarsky pes. Ale v nasledujúcej chvíli svoje rozhodnutie zmenil. Nepocestuje domov.

Vykročil opačným smerom. Okno na dievčenskej sprchárni sa nedalo dobre zavrieť. Kubko zatlačil okno špičkou baganče ako predtým Vinco a Erno. Prekoprcol sa cez obločnú parapetu a rozpleštil sa na mokrej, šmykľavej podlahe. Ocitol sa v hustom, teplom oblaku pary.

V prostrednej z troch kabín so zurkotom vytekala voda z rozprašovača sprchy. Dievča, ktoré sa vyklonilo z oblaku pary, bleskurýchle schmatlo pred seba osušku. Jediná pipena pod sprchami! Kubko dosiaľ videl nahé ženy len na Vincových pornografických obrázkoch, aj vtedy sa začervenal až po uši. Dievča nepišťalo a neodbiehlo. Pritom dvere do sprchárne boli odchýlené, cez škáru ponad Kubkove plecia prenikal tenký pásik svetla na vykachličkovanú stenu. Pri dverách na vešiaku viseli šaty dievčaťa. Ak by dievča uchopilo svoje šaty a odbiehlo, Kubko by v úžase ani nemu-

kol. Namiesto toho dievča cúvlo k stene za vodnú clonu. V tme jej Kubko nevidel dobre do tváre. Iba videl, že dievča sa chrbtom lepí na stenu a z okraja osušky, omotanej okolo pása powyše kolien, vo veľkých kvapkách steká voda. Bola nízka alebo vysoká, štíhla alebo moletná? Kubko sa jej ani nestihol lepšie prizrieť, tak sa hanbil. Predovšetkým za svoje oblečenie. V teplákoch sa šmýkal pred ňou po bruchu, navyše s papučami v ruke, akoby sa chcel k nej ihneď nastahovať. Medzitým sa niekto došuchtal do vedľajšej umyvárne, pľuval, kloktal, štrngal zubnou kefkou o okraj pohára. Kubko však zadržieval dych a čakal na završenie svojho osudu. Čakal, že dievča začne výskať, skrátka, čakal na odhalenie, ktoré dá konečne bodku za prekliatymi včerajšími udalosťami. Potom neznámy bez podozrenia vyšiel z umyvárne tak, ako do nej aj vošiel. A dievča nekričalo. Horúca para a úľak vyprešovali pot na Kubkovom čele. Okolo rozprašovača sprchy sa ešte vždy kúdolil oblak pary a za ním sa prilepili na obkladačky zmočené vlasy dievčaťa. Po Kubkovej tvári sa rozlialo niečo horúce, akoby mu po nej prešli špongiou namočenou do horúcej vody. Cítil, že má napäté svaly, jednako mu dlho trvalo, kým našiel toľko odvahy, aby sa pohol. Baganče narobili v miestnosti hrozivý hluk.

– A potom?

Keď Kubko konečne dospel vo svojom príbehu potiaľto, vždy sa odmlčal.

– Potom nie je, – povedal. – Do toho ťa už nič.

– Všetko sa ti snívalo, – povedal som.

Nasledujúce ráno po nočnom dobrodružstve Vinco a Erno vstávali so zlými pocitmi. Možno, že značnú časť noci prebdeli; tváre mali zhúžvané, pod očami kruhy. V mrzutej nálade opustili internát.

Kubko ma však vítal pred vchodom do školy veselý a ani za nič na svete nechcel prezradiť, ako sa ráno dostal von z dievčenského internátu.

– Mal si ísť so mnou aj ty!

– Ako si to urobil, Kubko?

– Nepadol som na hlavu, vieš?

- Aspoň to mi povedz, kde si spal.
- Skús to zopakovať po mne, – povedal Kubko.

Teraz to už išlo takto až do konca roku. Dievča sa volalo Mária. V sobotu a v nedeľu chodili spolu na vychádzky, ale dievča nespo-
mínal ani predou mnou, ani pred inými, tým menej pred Vincom
a jeho spoločníkmi. Odvtedy sa Kubko mohol postaviť aj na hlavu,
dvaja štvrtáci ho nebrali na vedomie. Nevšímali si nás; ak niekam
odišli, pozatvárali skrine na zámky, to bol jediný skutok, ktorým
nám prejavili svoju nedôveru. Raz sa s nimi Kubko stretol v meste.
Vince a Erno sa na seba usmiali a potom prešli na druhú stranu
ulice. V posledný májový štvrtok zmaturovali, v piatok sa zbalili
a navždy sa vytratili z nášho života. Pre nás si ani v poslednej hodi-
ne nenašli jediné slovo.

(1976)

Osemnásť dní

Precitli v tej istej chvíli. Na chodbe zahučí siréna a prenikne cez zvyšok diamantovej vrstvy sna. Tak sa zdá, že ležím vystretý a čoraz vyššie ma vynáša sila oslobodená hukotom sirény.

V bezváhovom stave sa vznášam na pomedzí sna a bdenia. Poslušne vystúpim zo sna, dotknem sa chodidlami chladnej podlahy. Na poschodí je v plnom prúde boj jazdcov, strop duní, obloky sa trasú. Pozriem na hodiny. Už dva roky spávam s náramkovými hodinkami na zápästí a katapult úzkosti ma niekoľko minút pred budíčkom vymrští z hlbokého spánku. Tej úzkosti, ktorá, našťastie, vzápätí pominie, ale môj organizmus z noci na noc ju jednako opäť obnovuje. Pol štvrtej nadránom. Atramentovo modrá tekutina zmáča kasárenský dvor, motýle a chrobáky sa jarmočne hmýria okolo tienidla neónovej lampy bdejúcej pred vchodom. Z tmy stadiaľ aj stamodtiaľ preniká tiché prelínanie svetla. Ale jednako sa nik nehne. Dnes má službu chlapec z Prahy, spolu sme narukovali a teraz najprv zobúdzá čatu spiacu na druhom konci chodby. Ak teda ešte vôbec treba niekoho zobudiť! Na jeho chválu treba povedať, že sa neponáhľa. Zastaví sa v odchýlených dverách, nabrúsi si hrdlo a je uchvacujúco pokojný.

– Poplach!

A to všetko osemnásť dní pred mojím odchodom do civilu. Vzadu v izbe zažnú petrolejku a v rozbresknutom žltom svetle za okamih sa z izby stáva osie hniezdo. Obloky zastreli prikrývkami, šialený zhon je cena za predchádzajúce minútové hľivenie. Nieкто sa nahlas povzbudzuje. Poďme, poďme, doboha! Som jediný, kto sa neponáhľa. Päť ráz prejdem krátku vzdialenosť medzi obliekarňou a izbou. Najprv zabudnem plynovú masku, nato tepláky, tretí raz

mydlo, štvrtý raz cigarety a piaty raz opomeniem zavrieť skriňu. Je to síce zakázané, ale kašlem na ich zákazy, v skrini visia moje civilné šaty. Raz vás dám zatvoriť, že ste taký roztržitý. Ale teraz veliteľ roty nemôže byť ešte tu. Päť ráz zakaždým prekračujem zohnuté chrbty a ešte vždy sa obliekam, hoci ostatní sa už zoradili na chodbe. Mocujem sa s remeňom od nohavíc. V izbe poschodovej postele praskotajú a škrípocú, útržky hlasov sa miešajú v zapáchajúcom, potuchnutom a močaristom vzduchu, abstrahovaná röntgenová kresba úlomkovitých tieňov vášní sa premieta na mohutné plátno steny. Posledný budiček, povie niekto vedľa mňa. Ale záleží kolký, ak prevažnú väčšinu ešte máme pred sebou? Zostávame dvaja s Honzom. Honza sa zúfalo usiluje vopchať niečo do plecniaka, čo sa doň nevmetie. Nato päťou zrazí hrb na plecniaku, celý rároh hodí o zem a dva razy doň kopne. Koná bezhlavo ako v prvých dňoch, keď sme všetci boli takí smiešni ako teraz on; aj pohľady sme mali zahmlené a v kútikoch úst sa nám zbiehali sliny. Ja to neznášam. Mám toho dosť. A-ku-rát dosť! Osemnásť dní, Honza kňučí a požiada, aby som mu pomohol zatiahnuť remeň na plecniaku.

– Nie je to potom jedno, ty hovádo!

Zjojkné. Zase sme poslední. Ale pri stolíku pre službukonajúceho chlapec z Prahy už fajčí, popol odklepáva do plastovej mydlovničky a navidomoči má dobrú náladu. Môže sa diať čokoľvek, ale on zostáva v kasárni. Zásuvka na stole je pootvorená: preventívne opatrenie, keby nebodaj prišiel dôstojník, zaraz môže do nej skryť škatuľku ako improvizovaný popolník. Medzitým Honza prešiel do druhého štádia. Na plecniaku sedí pokojný turista, ktorý sa pred chvíľou naraňajkoval a teraz čaká na východ slnka. Je čas pobrať sa, poviem. Ani ma nepočuje. V civile je cukrársky pomocník, ak by niekomu jednu lizol svojou rukou veľkou ako lopata, sotva by ho hneď zoškrabali zo zeme. Honza sa horko-ťažko zdvihne a stiahne knôt petrolejky; vezmem pod pazuchy svoj spací vak a potom konečne vykročíme. Zíde mi na um, koľko ráz som ho predsa upozorňoval: starký, tu je všetko nevyspytatelné; ak človek nie je jednotaj v strehu, zaraz ho čapnú po hlave. Na prízemnej

podeste sa zbehneme s veliteľom roty. Jeho popolavá tvár a vpadnuté oči prezrádzajú, že pred chvíľou ho len tak vydrapli z postele. My sme v tieni a, našťastie, čiapky máme stiahnuté na oči, takže nás nespozná. Zdochni, zamrmle Honza. Darmo mu dovrávam. V prvom období po narukovaní nás raz verbovali do dôstojníckej školy a nechýbalo veľa, žeby Honza nepodpísal prihlášku. Ale ani dnes nevie salutovať podľa predpisu, ak na dvore oproti nemu prichádza dôstojník, schopný je obrátiť sa a obísť celú kasáreň. Ja vás zadusím vo vode! Dám vás zavrieť, až budete čierny! Ale Honza iba zadubene prikyvoval. Generál si s ním raz potriasol rukou a dlaň mal práve zamazanú od kolomaže. Iba pánboh by vedel povedať, od čoho si ju zamazal kolomažou. Generál ukázal svoju umazanú dlaň, úsmev mu stuhol na tvári, veliteľ roty priskočil k nemu a hneď mu ponúkol svoje nohavice, vraviac, aby si do nich len smelo utrel ruku, beztak sú špinavé. Generál však zvrátil obočie a víťazoslávne šibol na nášho veliteľa. Už sa vôbec nečudujem, súdruh poručík, že vaše mužstvo je zašludrané. Nato náš veliteľ roty: hádam by ste si radšej pozreli našu kultúrnu miestnosť, najkrajšiu kultúrnu sálu celej divízie. Generál sa však nepohol, neprestal krútiť hlavou. To už teda bolo na Honzu priveľa. Rozpleštil sa na dlažbu, aký je dlhý. Čo mu je, spýtal sa generál. Zdá sa, že zamdlel, jachtal veliteľ roty, inokedy nezvykol, možno z dojatia. Chápem, odpovedal generál ešte vždy chladne, ale neskôr ho kultúrna sála naozaj uchvátila.

– Teda nechápeš? – hovorím Honzovi. – Tieto dva týždne vydržíš aj s nožom v chrbte.

Ale Honza už nie je pri mne. Osamote stojím uprostred dvora, studený vietor mi veje do tváre a natriasa plachty na nákladniakoch. Zapnem si blúzu pod krkom a ruky vsuniem do vreciek. Moje vrečko je plná nádrž vlažného oleja; pri každom kroku mozog samopal ma capne hore po hrudi. Baterky zablysnú medzi nákladnými autami, povetrie pretína kosák zvukov, ale zakrátko všetky pohltí hrmot prichádzajúcich pancierových vozidiel. Namierim si to k športovému ihrisku. Pod košatými gaštanmi je tma, tam jedna skupina leží doluznak v tráve a na dosť veľkom úseku nevidieť nič iné iba krtince chrbtov. Niektí si odo mňa pýta oheň, zastavíme

sa a zhovárame. Prirodzene, o poplachu. Šacujeme, ako dlho môže trvať. Počujem poplašné správy, že dva dni, ale možno aj dlhšie. Menšie skupiny stoja aj v smere ku kuchyni. A, pravdaže, nákladiaky. Povrávajú, že povinná vojenská služba zakrátko bude trojročná. Hlúposť. Neverím. Pravda, je takmer jedno, čomu verím. Aj dosiaľ bolo dosť prekvapení; nečakaný príchod veliteľa nás už nemôže pokoriť. Honza má pravdu. Raz povedal: niet času. Vtedy som to celkom nepochopil, dnes už azda chápem. Človek môže cupnúť do nejakej zradnej hroble. Posledný deň nie je menej nevyspytateľný ako prvý. Nevidím poznávacie čísla nákladiaka, pri každom aute sa musím hlboko skloniť. Naslepo blúdím medzi vozidlami, kým pred slávnostnou tribúnou ma dakto čapne po ramene a zrúkne na mňa:

– Desiatnik Török! Neželajte si, aby som vás lepšie spoznal!

Vyleziem na nákladné auto, na okraji lavičky mi uvoľnia miesto. Sedím v temnej uličke, vôkol mňa sa hniezda a šepocú, laty na lavičke sa mi zarezávajú do zadku. Zaškvrcí zápalka, vzplanie úzky plamienok, ale ani tak nevidím viac; keď si dakto pripáli cigaretu, plameň zatieni dlaňou, aby ho nadporučík nebadal. Ale ten tu už nie je. Len čo opustíme kasárne, zabočíme k továrenskej kolónii a na dlhom úseku vidíme jedine počmáraný betónový plot a fabrické komíny v haptáku. Závany štipľavého zápachu síry zasiahnu korbu vozidla. Potom je pohľad na krajinu trochu prívitivejší: malé domčeky, prepojené malé aj veľké, úzke aj široké záhrady, splývavé ovocné sady. Ústie ulice sa končí v hustej hre svetiel ohňostroja. Vlak uháňa nocou. Zrejme nákladný vlak, hrmoce blízko, železničný násyp nie je vzdialený možno ani sto metrov od miesta, kde práve stojíme. Vodič vypne motor, podľa všetkého budeme dlho čakať. Zišlo mi na um, že spomínali nejaké zhromaždisko, keď ma presunuli do tejto skupiny. Poplach je teda aj v iných kasárňach. Vystriem si nohy a aj cez baganče cítim, ako mi studené železo pohládza prsty na nohách, zavše ma oziabajú lýtka až po kolenný kĺb. Kurevsky chladné septembrové rána. Ale aj tak je to ešte tisíc ráz lepšie, než ranné odhadzovanie snehu alebo strážna služba v zime, keď mi dych primrzá na nos, necítim

si uši, necítim si nohy, tvár mám samý ľad a oči na nej ako dve rozpálené gule. Úsvit je ešte ďaleko, dobre je takto mlčky tisnúť sa vzájomne jeden na druhého a cez hrubú blúzu cítiť susedovo telesné teplo. Kdesi v diaľave zunia rázne povely. Nato ticho, opäť hrobové ticho. Osemnásť dní. Myslím na ne. Ale mohlo by ich byť aj sedemstoosemnásť; v tejto chvíli na tom vôbec nezáleží.

Okrem riadnej dovolenky som bol štyri razy doma. Otcovi sa páčia moje nakrátko ostrihané vlasy, ale nie je spokojný, keď sa dozvie, že sa sprchujeme iba raz do týždňa. To nie je veľa, huhle. Zvedavý je na všetko, sotva mu stačím odpovedať. Usilujem sa byť stručný; trochu sa ponášam na starého otca. Aj on sa naučil mlčať, svoju mienku o svete zúžil prísne do dvoch slov: správne alebo nesprávne. Ďalej sa ho človek darmo vypytoval. Otec postrehne moju zdržanlivosť a len čo môžem, ubziknem z domu. Celé dni presedím v krčme, v nedeľu idem s kamošmi na futbalový zápas; raz aj loviť ryby na udicu, hoci vtedy ju mám prvý raz v ruke. Sám raňajkujem, sám obedujem. Stretávame sa pri stole s večerou. Moja mať si ťažká, doma som tri dni a sotva ma vidí. Raz doslúžim, poviem. Vo dvojici sa uberáme na hlavné námestie medzi vilami a pod košatými platanmi. Náhle si sa vytiahol, povie otec. Rozopne si zimník, má krátky krok, ja vedľa neho v civile, mám dvadsaťštyri rokov a o hlavu som vyšší od neho. Rodina tety Marišky ešte vždy býva nad lekárňou v trojizbovom čistom a svetlom byte. Otec sa zapotí, kým ma prehovorí, aby som išiel s ním. Nebudeme dlho, iba hodinku. Teta Mariška ťa má veľmi rada a napokon si ešte pomyslí, že sa na ňu hneváš. Bránim sa tým, že zajtra už cestujem naspäť. Možno najbližšie, keď prídem na dovolenku. Moja matka sa podiví. Kdeže je to ešte! Teta Mariška je chorá. Často ťa spomína, rada by ťa videla, a ktovie, či sa dožije jesene. Podvolím sa. Ale ozaj len na hodinku. Stačím ešte postihnúť, ako sa za mojím chrbtom dohovárajú pohľadmi. Otec sa oblieka, a zrazu prehovorí, obleč sa aj ty. Nechápem. Mám na sebe nové béžové nohavice, ktoré som dostal na Vianoce, a zelené garbo. Obleč si uniformu, povie otec, a tým zruší všetko, čo predtým povedali o ťažkej chorobe tety Marišky. Zíde mi na um, že teta Mariška sa večne sťažuje, odkedy ju poznám.

Má vysoký krvný tlak? No pravda! Cukrovku? No pravdaže! Stará pesnička. Myslela som si, že v noci zomriem. Prečo práve v noci? Môjho starého otca šlak trafil predpoludním o pol jedenástej. Bol by šiel po zemiaky do pivnice, a odpadol v pivničných dverách. Tri hodiny ležal na rozpálenom slnku, kým som ho nenašiel po príchode zo školy. Čmeliak spoza pootvorených pier mu vyliezol slniť sa v kútiku úst. Neoblečiem si uniformu, hoci ma otec proší, neprikazuje. Je začiatok marca, neskoro popoludní, slnko čupí na veži radnice, skorá jar vyláka celé mesto na korzo. Cigánky ponúkajú snežienky pred kinom. Otec kúpi kyticu a vnúti mi ju do ruky. Prečo stoj čo stoj chce zo mňa urobiť klauna? Nato ešte on sa rozčertí. Vôbec si sa nezmenil. Hoci som sa nazdal, že tam... No pravdaže, nazdal sa. Internátna škola pubinov, denné a večerné štúdium. Vrátil by som sa, keby som z duše nenenávidel pouličné rodinné scény a podobný striptíz tohto typu. Otec by s tým nebol prestal, lebo on neprestane nikdy. Je dôsledný. Predtým sa celá rodina každú nedeľu vybrala k tete Mariške, a keď sme náhodou vynechali jednu nedeľu, nezabudla to pripomenúť. Lebo aj ona je dôsledná. Teta Mariška jednoducho zomiera už dvadsať aj zopár rokov navyše, a otec ju povzbudzuje, neboj sa, Mariška, na nás sa vždy môžeš spoľahnúť, s nami vždy môžeš počítať. Rád by som sa ho spýtal čím. Vrátil som mu snežienky, načo sa zase rozčertil. Keď si bol menší, neustále si vysedával iba u nej. Zavše sme ňu sotva vedeli zväbiť domov. Je to pravda. Vtedy to bola pravda, ale môj otec nie je schopný pochopiť, že čo včera bola pravda, nadnes sa zásadne zmenilo. Tam sa nedá odvrátať, čo? Nie. No, aj to je niečo. Z ulice vchádzame do vlhkého schodišťa. Dakde hore je otvorené okno, prievan nám vo chvíli ovanie každý kúsok tela. Strieborné slimačie cesty vzájomne križujú ošarpané, vetché múry, schody sú vysoké. Jeden na druhý sa strmo vŕšia až po výstup na povalu k železným dverám zatvoreným zámkom. Pre teba to nie je nič! Ale moje srdce to už ťažko zvláda. Otec nebol vojakom a mňa oddávna dráždi zvedavosť, tak čo, keď nebol vojak? Otec, nože povedz, čo si vtedy robil? Ale spýtať sa ho nikdy neodvážim. On o tom nehovorí a ja to zase zakaždým oddialim, hoci viem, že raz aj to treba

objasniť. Na druhom poschodí otec zaostane, škripu mu kľbové chrupavky, musí sa zastaviť. Aj teta Mariška ma víta s tým, Peti, ako si sa vytiahol. Aj ona je zvedavá *na to*. Odpovedám holými vetami, uplynie štvrťhodina a teta Mariška ešte vždy nevyčerpala svoje otázky. Ale to už namiesto mňa odpovedá otec. Vyčarí akúsi romantickú hmlu o mojej telesnej schránke, počúvam ho a obávam sa, že moje romantické frázy neberie vážne. Alebo klame teta Mariška? Každú nedeľu jej trepe hrubé lži? Nepáči sa mi, že sa obnažuje na cudzom mieste, pózuje a sype svoje zlaté pravdy. Teta Mariška prikyvuje. Na nose má nové okuliare so zlatým rámom. Opäť som ostarla o jednu dioptriu. Poďakuje sa za snežienky, otec ma prekabáti, ja som kúpil kytíčku, ibaže som sa ju hanbil odovzdať. Zo sľúbenej hodiny boli napokon tri. V kresle ma už bolí zadok. Otec dlho a nudne rozpráva o poslednej vôli tety Marišky. Ona neskáče do reči, takže dostal guráž, tvári sa významne a vyžíva sa vo svojom hlase. Už je neskoro, poviem. Teta Mariška vstane a sprevádza ma po byte. Vlani dala vytapetovať spálňu, ešte som ani nevidel. Potom mi ukáže záchod. Vymenili záchodovú misu, po montéroch zostala kopa špiny, úlomky tehál a vápenný prach. Znova sa zmienila o svojom vysokom krvnom tlaku, otec spomenul nejaký nový liek, ale teta Mariška už viac neverí liekom a zo špajze prináša nejakú tekutinu. Odporná žltá žbrnda v minerálkovej fľaši, zapamätám si toľko, že v nej je aj cesnak, lekár to odporúčal. Medzitým dorazí ujo Béla, manžel tety Marišky. Penzionovaný učiteľ nemčiny, po večeroch hrá biliard v kultúrnom spolku, on je teda zdravý ako buk, povie teta Mariška. Potom prídu na rad ostatní príbuzní, deti a švagriná tety Marišky. Rozlúčime sa. Cestou domov sa ma zmocní pocit, že nie je ani také dôležité, čo robil otec počas vojny. To sa ma netýka.

Vlak mi ide v pondelok na poludnie; pol hodiny pred odchodom postávam na dvore nábytkárskeho skladu, nalievajú do mňa kyslé víno, rozprávajú anekdoty, každý povie, aj dva razy, pri akom útvaru slúži, a čakajú, kým konečne aj ja niečo poviem. Nutká ma do smiechu a nemôžem za to, že mi nezíde na um ani jeden príbeh. Neskôr potom naskakujú príbehy jeden za druhým, groteskné,

smiešne historky, škvara príbehov mi škrípe medzi zubami, také sú znechucujúce a osobné, že by som ich nespomenul ani za svet. Zarmucuje ma dôverčivosť „machrov“, ale tú im neviem opäťovať, ani keby som sa roztrhal. Urazia sa. V pohľadoch usadená cudzosť. Eadovo studená pramenná voda. V uniforme si ma obhliadnu spredu, zozadu, z profilu, hmkajú a huhľajú, akoby sa sem medzi nich zatúlal neviem aký indiánsky kmeň. Opýtajú sa, či sa vrátim za pomocného skladníka. Predbežne sa vrátim, poviem. Potom uvidíme. Isté je, že z tohto skladu nepôjdem do dôchodku. Na dvore sa ponevierajú aj dve neznáme dievčatá, predstavia ma. Dedinské dievky, prezrádza to oblečenie, účes, všetko. Samá prepiata cudnosť. Správam sa hlúpo a viem, ako ma budú ohovárať, keď odídem. Darma by som aspoň chvíľu bol rád iný. Darma som sa učil pretvarovať; čo je tam ľahké, v tejto chvíli tu nie je možné. Na rozlúčku výčitky. Hojná sprška od každého, kto je tu pri mne. Prečo som prišiel iba teraz? A prečo na dvadsať minút? Zmenil som sa, alebo nimi tak pohrádam? Pochabo sa uškieram. Ale kdeže. Beztak mi neuveria. Čím je niečo zložitejšie vysvetliteľné, uveriteľné je o to menej. Potom konečne vo vlaku. Dvadsaťdva hodín cesty prekonám celkom radostne; nezáleží na tom, či stadiaľ domov alebo z domu naspäť. Vo vlaku je najlepšie. Dvadsaťdva hodín osamote medzi dvomi stanicami v zemi nikoho.

Zrejme som spal, lebo keď precitnem, náš nákladiak uháňa medzi ornicami, z rannej sadnutej spary sa vynárajú svahy kopcov; ozrutná silueta kaštiela sa nevierohodne premieta na biele plátno kraja tak, že je hrozivá a zároveň nepochopiteľná. Zakrátko vyjde slnko. Nevie, kedy a kade sme opustili mesto. Po krátkom spánku chlad trýzni dvojnásobne; hladká a rovná asfaltka s košatými čerešňovými stromami sa s chladnou cielavedomosťou kľukatí do rozťatej hmly; osobné autá prechádzajú našu karavánu a potom v chotári istej dediny dobrých desať minút stojíme pred spustenými závorami. Postavím sa a vykloním spod plachty. Vo voze mrzuté, nepriateľské tváre. Každého poznám, hoci ani jeden nie je z mojej roty. Osemnásť dní. Mali by sa rátať hodiny, ak by konečný cieľ mal zmysel. Podaktorí čas premieňajú na drobné mince, rátajú

nielen zvyšné hodiny, ale aj minúty a sekundy, denne aj viac ráz. Oháňajú sa miliónovými číslicami a popritom sa usmievajú.

Z dediny najsamprv vidíme polovicu kostolnej veže oholenej bombami. Nie je to ani kostol, ale kaplnka na vrchole kopca, na bočných múroch sťatej veže trčia obločné diery ako strieľne, holý tehlový skelet ukazuje svoj chrup spod rozpadávajúcej morovej omietky; na dvore náhrobníky v burine vysokej po pás. Roztrúsené domy s mŕtvolnými škvrnami zmaru, nachýlené komíny, vyštrbené ploty. Asi na vzdialenosť kilometra opustíme kaplnku, zabočíme a pred nami sa otvára ďalšia ulica. Poschodové vily, vyasfaltovaný široký chodník a opatrovaná promenáda. Obďaleč šesť otrasne rovnakých panelákov s malými oknami a ešte menšími balkónmi. Zaujmemo družstevný dvor. Muž chudý ako chrt a so žirafím krkom sa kláti oproti nám, náš poručík si s ním potrasie rukou. Predseda? Agronóm? Nech už je ktokoľvek, prevezme pokyn od mladého poručíka a ihneď zariaďuje. Vykládka sa začne pod dohľadom muža so žirafím krkom. Vie, kde má svoje miesto všetko, jeho úsečný, hrubý hlas nepripúšťa ani najmenšiu pochybnosť, že by v danej situácii neveľa okolkoval. Generálporučík v zálohe? Čertvie, kto je to. Nechcel by som byť v jeho moci ani hodinu, hoci už som v nej. Vláčime päťdesiatkilové vrecia na prvé poschodie družstevnej kancelárie, skadiaľ nás zase civili usmerňujú ďalej a rozdeľujú do miestností. Prieskumníci sa vytrepú na strechu a pustia sa do práce. Dirigent so žirafím krkom nie je ani drzý, ani nervózny, a keď sa nám na zlomok sekundy stretnú pohľady, jednako mu z očí sála oheň posadnutosti a v tomto ohni tlejú šplety nevyjasnených pojmov vyšmarených na hranicu. Už viem, prečo jeho prítomnosť tiesni väčšmi než ktoréhokoľvek iného dôstojníka. *Čo by bolo, keby...* Honzova povrávka, ale pokiaľ inokedy neberiem vážne jeho detinské predstavy, jej závaný v spoločnosti muža so žirafím krkom ovanú aj mňa.

Možno preto, lebo po prvý raz som na dedine. Uplynuli dva týždne, čo pozmenili moje bojové zaradenie, prehodili ma do tejto skupiny a teraz popravde ozaj nemám ani potuchy, čo mám robiť. Neskôr vyjde najavo, že bezmála nič. Som veliteľom stráže, posta-

vím stráže na štyri rohy budovy a k bráne vedúcej na traktorovú stanicu. To je všetko. Chvíľu sa poneviera po dvore, ale okolo mňa je veľa dôstojníkov, moja nečinnosť by im mohla kľať oči. Zdá sa, že lepšie je zaliezť do daktorej izby na poschodí. Kam som najsamprv vstúpil, je veľká šalanda s neusporiadanými radmi stoličiek; v kúte znie tichá tanečná hudba zo zastaraného rádia značky Philips; na podlahe driemu dvaja ksichti. Iba jeden sa otočí, jeho terénny mundúr zdobia dve čierne desiatnické frčky. Zaraz ho spoznám. Bartal z piatej rotý; vlni na jeseň spolu sme zodierali priče v lapáku posádky. Zvítame sa ako starí známi. Predtým potrestaný desiatnik pozdravil predtým potrestaného desiatnika. Zaujmite miesto, môj milý trestanecký spoločník. Zaujmem miesto. Prečo vôbec sedel Bartal? Pravdaže, už viem. Páchnuce, šlachovité mäso hodil kuchárovi do ksichtu. Aj jaj! Bola to veľká prča. Veliteľ pluku ho verejne pokarhal pred nastúpeným mužstvom a dôstojníckym zborom. Teraz trištvrte hodiny trvá idyla. Slnko svieti do miestnosti, kravy bučia pod oknami, o siedmej rozhlas vysielala správy. Sem dlho nik nevchádza. Najdôležitejšie je, že nie som nikomu na očiach. Zo strechy počuť buchot nôh a krik. Spojári sa pripravili a teraz trochu šantia. Dokedy tu zostaneme? To nevie ani Bartal. Kým nedôjde plukovník. Možno, že o hodinu sa balíme, ale nie je vylúčené ani to, že len zajtra.

Je predsa sobota. Bartal zažmúri oči, ten druhý spí ako snop. Podídem k oknu. Na dvore čudná medzihra. Pod dohľadom poručíka štyria vlečú ťažkú olivovozelenú debnu. Neuplynú ani dve minúty a tí istí nesú naspäť tú istú debnu. Za nimi muž so žirafím krkom; hrozne a nesúvisle vrieska tak, že mu ani slovo nerozumieť. Tí štyria sa náramne vydesia a teraz poľahky vysoko dvíhajú debnu tak, akoby v nej bolo husie perie. Muž so žirafím krkom sa od zlosti plieska po stehnách. Štyria chlapci odbehnú s debnou, ale ešte zvyšuje jedno dejstvo divadla. Spolu s poručíkom zase tiahnu naspäť s debnou. Dole debna, hore debna. Poručík a muž so žirafím krkom sa dohadujú; chlapci nevedia, koho majú počúvať. Napokon po jednom im nenápadne ukazujú päty. Toto sledujem pohľadom, keď sa otvárajú dvere a kapitán Šaling ma volá na chodbu. Zlosti

ma, že si vyhlíadal mňa, ale čo robiť. Kapitán je nekonečne trpezlivý a dobromyseľný. Spáčov by nezobudil ani za svet. Nie je to ani dôstojník, ale dobrotivý mních, tajomný pustovník. Krotí medvede a vlky, vykladá biblické podobenstvá netopierom bašujúcim pod klenbou jaskyne. Najtajomnejšia osobnosť nášho pluku. Vidíme ho len dva razy denne: prichádzať do kasárne ráno o pol siedmej a odchádzať z nej pred piatou popoludní. Nikdy sa nezúčastní na prehliadkach a inštruktážach. Sám prichádza a sám odchádza.

Do dlane mi vtisne desaťkorunáčku a nejaké mince. Žeby som priniesol päť fliaš piva, ale nech mi to netrvá večnosť. Plukovník môže doraziť v ktorejkoľvek chvíli. Prejdem cez most, zabočím na hlavnú ulicu a na náprotivnej strane zaraz aj vidím obchod. Štandardná nízka budova. V každej dedine je taký obchod s potravinami. Pred vchodom do obchodu po oboch stranách debničky z umelej hmoty navršené do výšky okien. Nemám šťastie. Pokladnička sa na mňa osopí, že pivo mi môže dať až po ôsmej hodine. Ale ani ja neustúpim, omieľam svoje ako nejaký rodený hlupák. To zvyčajne zaberá, ale tentoraz nie. Až po ôsmej. Taký je predpis, ona si ho nevymyslela. Pozriem na moje hodiny, a tie mi stoja. Roztržitosť. Moja roztržitosť privádza do zúfalstva nielen mojich nadriadených, ale zavše aj mňa, a najviac ma hnevá, že som proti tomu celkom bezmocný. Zachváti ma úplná ľahostajnosť, predsa už zvyšujú len dni. Ale nie sú skutočné ani dni trávené v nečinnosti, otupujúce čakanie. Honzova bezčasovosť. Nenávidím nečinnosť, a jednako dlhší čas sa jej nešťastne podvoľujem, hliviem, skrývam sa v sklade, celé predpoludnie sa šiple s päťminútovou úlohou. Napokon aj teraz mi spôsobilo radosť, že pokladnička ma vyhodila. Sadnem si na schody, vôkol mňa ľudia prichádzajú a odchádzajú, všetci ma obdivujú; a ja som zvedavý, čomu vďačím za vyznačenú pozornosť. Samopalu v lone? Alebo tomu, že ochabnuto a ľahostajne čupím na schodoch ako nejaký pričapený zelenáč? Na dedine vždy viac obdivujú vojaka. A čo ešte ho vidieť, ako si v službe vyseďáva pred krčmou! Pravdaže, krčma je obďaleč, na konci budovy z bližšej strany, a otvára sa až o deviatej. Fagan môjho veku sa pustí so mnou do reči. Som neznámy vojak, čakám, že ma ovenčí. Koľko

dní mi treba ešte slúžiť, či som už sedel v chládku, koľko ráz som bol doma, či ma tam niekto čaká. Vypýta si samopal, potiahne kohútik a cieľi oproti na hrdličku, kľučiacu navrchu vysočizného telefónneho stĺpa. Dlhو mieri, hniezdi sa, hľadá oporu pre nohu na schode. Potom obozretne potiahne kohútik, cvakne, v tom istom momente hrdlička náhodou vzlietne a veľkým oblúkom letí pomedzi stromy v záhradách. Smejeme sa. Smejem sa tomu istému a to nás zbližuje, na klamlivú chvíľku zbližuje. Chlapec dôverne oznamuje, že prvého októbra rukuje – a akoby bol aj trochu hrdý. Jeho pátos ma vyplaší a opustím ho, keď povie: Báječný život, čo? Zájdem do ulice, ktorá sa rovnomerne zvažuje a vedie k potoku. Stadiaľ dobre vidieť most a družstevný dvor. Anténa na streche domu prepichuje nebo. Hmla sa celkom dvihla, predmety ako ostrie žiletiek vnikajú do sviežeho rána, lesný blok sa sunie až po úpätie k záhradám. Mal by som sa vrátiť. Jednako si však sadnem na kameň; všetko je také obludné, že sa bezmála rozplačem. Odo-
pnem si hodinky a hodím ich značne ďaleko do potoka. Konám falošne, ale teraz predsa nanajvýš dobre. Ani sa neobzriem, pokým v lese počujem žblnkot potoka. Už dosť dlho čakám, že si vyjasním všetko, a nikdy mi to nevyjde. V lete predsa len zomrela moja teta, vhodná príležitosť by bol pohreb, ale vtedy otcovi prišlo zle v náramných horúčavách, odviezli ho do nemocnice a všetci boli celkom zdrvení. Dokonca aj ja, a to už je čo povedať. Potom zistili, že to nebol ani srdcový záchvat, a na noc ho pustili domov. Otec mi prisľúbi, že ma dostane na Vysokú školu výtvarného umenia. Má pocit, že je na smrteľnej posteli, a poslubuje všeličo, čo sa ani spoločice nesplní. Je to dokonalý cirkus; na druhý deň otcovi už nie je nič, do večera okopáva záhradu a už sa nepamätá na svoje sľuby. Darmo, spojenie sa pretrhlo, čo vie aj on. Chýbajú opravdivé vzťahy, a to si uvedomím na pohrebe tety Marišky. Boli sme dobrí priatelia, dakedy, veľmi dávno, v tom svete, ktorého trosky už zožrala hrdza, a preto neviem, aká časť zodpovednosti pripadá na mňa. Otcovo nadšenie, že mi pomôže s prijímačkami, beriem s urážlivým posmechom. Aj mu poviem, že nie je oprávnený zakročiť. Stará úprimnosť sa rozplynula ako dym a s uplývajúcimi

dňami sa blíži chvíľa, keď navždy opustím kasárne, a čoraz viac obáv zachváti čakanie ničiace nervy. Poriadok! Urobiť poriadok vôkol seba! Ešte by som vedel vrešať. Medzičasom som zašiel tak ďaleko, že som zablúdil. Útek počas poplachu, to je najmenej päť rokov. Vaša orientačná schopnosť je úbohá. A je to pravda do posledného písmena. Nemám ani potuchy, kade sa mám vrátiť. Myslím na Honzu a zjaví sa mi v celkom ostrom obraze. Vidím, ako ho zalieva studený pot, od strachu mu drkocú zuby a v bezradnosti zošedievie. A predsa to nie je v poriadku. Počas poplachu Honza neblúdi v lese, ani inde. Honza bdie na svojom poste, bojí sa plukovníka, obracia svoju dľaň, či ju má zamazanú kolomažou. Zle je. Zožieram sa medzi mlynskými kameňmi vlastnej zabudlivosti, trápi ma myšlienka, odkedy ma kapitán Šaling mohol dať hľadať, namýšľam si pri každom strome a kríku, že som ich už videl. Pravdaže! Išiel som tadeto, tadiaľ a tadiaľto. Po vyše polhodinovom blúdení naozaj zazriem dedinu, ibaže z celkom iného zorného uhla. Beznádejne ďaleko, aj behom to vyjde na celý ľudský vek. Seba vidím tiež zďaleka; som osamelý v nedozernej stepi. A pritom ma ubíja myšlienka, že som stratil hlavu, teda nechýbalo veľa, ozaj neveľa. Nemám čas rozjímať. Kým som opäť medzi nimi, už dávno odtrúbili poplach a čakajú iba na mňa. Plukovník ani nevystúpi zo svojho auta, cez oblok si prehliadne prácu spojárov a potom odíde. Spojári hlásia dôstojníkom, že tu bol. Kapitán Šaling ma znosí, ako ešte ani raz počas dvoch rokov, len tak súka oplzlé slová, ktorýkoľvek dôstojník by sa od neho mohol učiť. Pre mňa je najdôležitejšie, že nikoho neposlal za mnou, nevytvorí zo mňa prípad a potvrdí, že pluk je výborne pripravený. To sú jeho slová. A na konci tirád ešte konštatovanie, vyslovené chladným a pokojnejším hlasom, že som nekonečne nezodpovedný a nespoľahlivý.

Vodič na spiatocnej ceste stúpi na plyn, klátíme sa napravo aj naľavo na laviciach, z každého z nás sa vykľuje veľká radosť. Po poplachu sa nemožno netešiť. Aj oveľa bezvýznamnejšie veci nás vedia potešiť, aj teraz máme pocit radosti, po takom dlhom čase z nás vyráža živelnou silou a rozlieva sa po našich, ešte nedávno zmorených tvárach. Nespútaná, divoká radosť, celkom iná ako

civilné radosti. Prirodzene, v kasárni je naša skupina posledná. Len čo zoskočím z bočnice vozidla, bezmála priam prevalím veliteľa našej roty. Deje sa čosi podivné. V poslednej chvíli sa mi nadporučík vyhne, len čo ma práve zbadá, v pohľade mu blčí zmätenosť, taká je hrozivá, že ešte dlho civiem za ním. Ako uskočí predou mnou, podpätkom baganče vyhlbi hlboký kráter, malý oválny bazén s hrebeňovitým okrajom. Prašné zrnká zaraz klesajú naspäť, vietor mi vpredu na čele rozčucháva vlasy, pokým pohľadom sledujem nadporučíka. Ponáhľa sa smerom k izolačke, nato ja si tiež dvíham háby a pomyslím si, všetko jedno, posledný poplach, nesmiem sa ešte raz opustiť. Hotovo, koniec, potom bude všetko ináč. Beriem schody po dvoch, všetko napchám do skrine tak, ako je. Vychádzam z obliekarne a na moje prekvapenie veliteľ pluku práve opúšťa rajón. Dozorný chlapec z Prahy pri stolíku je celý počarovaný, zhypnotizovaný, bez seba. Zabudne aj salutovať. Mám isté podozrenie: som si istý, že pochabé správanie nadporučíka súvisí s návštevou veliteľa pluku. Moja prvá myšlienka, odvolajú ho. A druhá menšia ľútosť, že iba tak neskoro. V izbe ma víta desivé ticho. Zrejme veliteľ pluku, myslím si. Rozšnurujem si baganče, odkopnem pod posteľ a zaľahnem.

V nasledujúcej sekunde sa stane, že celá rota sa dohrnie k mojej posteli. Dozvedám sa naraz z viacerých úst, že Honza sa počas poplachu strelil do hlavy. A valia sa na mňa detaily. Akoby už boli sto ráz odzneli. Detaily, čoraz viac detailov, no tak, že Honza nežije, celé je to predsa akési neuchopiteľné. Zjavia sa dôkazné veci. Zakrvavená blúza, baganče, ostatné ani nevidím. Jazyk mi prosto zmeravel. Je to predsa jasné. Rozumiem všetkému. Keby to bol prežil, celé hodiny by sme mali o čom hovoriť. Nikdy som necítil takú nutkavú túžbu prehovoriť s niekým ako teraz s ním. Takto som iba omámený, počúvam, čo hovoria, veliteľ pluku vypočuje aj mňa, na úsvite sme predsa spolu opustili izbu. Čo ja dbám. Teda toto... Ani neviem... Nie. Ostatní sa celkom zamotali do rozličných domnienok, vykladajú, tipujú, oponujú. Vzrušila sa izba aj tí, ktorí boli s ním, prifarbuje prípad, dusíme sa v prívale detailov. Darmo je to jasné, ak chýbajú záchytné body. Honza v deň prisahy. Honza

na stráži. Honza tu, Honza tam. Už vtedy mu to bolo podivné. Podistým už vtedy. Razia tunel v čase, samé somariny. Hovoríme o takých veciach, na ktorých dosiaľ visela zámka cudnosti a hanby. Mysleli sme, že môžeme zabudnúť. A mysleli sme, že sme už zabudli, vyplienili pamäť, aby sme mohli plieniť, spálili sme všetky nenávidené epizódy, šťastné uspokojenie sme poukázali minulosti, a jednako teraz je to tu. Útrapy z rukovačky, strihanie dohola, prvé týždne sužujúcej samoty, zakázané vychádzky, poplachy, nočné pochody s krvavými pľuzgiermi na nohách, prísnejšia disciplína, prísnejšia disciplína ako v železných putách, krik, strach, pomôčená posteľ a príšerné sny, nekonečné a bez konca, cesty domov a späť, všetko, čo sa končí o osem dní, potom pokračovanie, ktoré predsa len nemôže byť viac pokračovaním.

(1976)

Kým napadne sneh

Pred tromi týždňami vošla do mojej izby žena s vedrom vody. Z uhliaka vzala lopatku, dvihla ňou príklop na železných kachliach a voda zaliala plápolajúci oheň. Stalo sa to v stredu popoludní okolo pol druhej. V ten deň som už nezakúrila. Zababušila som sa do dvoch prikrývok a sadla som si do okna. Vonku v blate vietor krúžil listím a rozkolísané koruny stromov sa šplhali k oblohe. O takomto čase na konci októbra možno vydržať aj najväčšiu zimu. Zo stien ešte nevysálalo letné teplo, a keď sa dobre oblečiem, oziaba ma iba na ruky. No v mojom veku, po osemdesiatke, oziaba ženy na ruky aj v najväčšej spare.

Ale na druhý deň popoludní zasa prišla žena s vedrom vody a zahasila oheň. Pravda, teraz akoby si nebola taká istá ako včera, na prahu dverí sa na chvíľu zarazila. Povedala som jej, nech ide ďalej. Žena položila vedro vedľa uhliaka a na krku si napravila uzol na šatke. Možno čakala na dačo. Možno čakala, že jej dám peniaze. Potom z kachiel so sykotom vyrazil dym. Žena zabudla sklopiť príklop, a tak dym a smrad zaplavili celú izbu. Musela som vyvetrať. Pritom sa však vytratila aj tá trocha tepla. Musela som si obliecť zimník a cez zablatený dvor ísť do drevárne po polená a po triesky. Vtedy sa ta votrel muž a zostal stáť za mnou. Zakrádal sa celkom nečujne, ale ja som cítila na chrbte jeho pohľad a obrátila som sa. Muž sa na mňa osopil, čo tu hľadám. Nie bezočivo, iba hlas má taký hlboký, že môže povedať čokoľvek, z jeho úst znie všetko bezočivo. Povedala som mu, že si zakúrim. Muž prikývol. Správal sa veľmi poriadne. Je to veľký boháč, taký boháč, že by mohol kúpiť všetky domy v ulici. A pán. Špecialista na nervy.

V piatok predpoludním som sedela celkom pri kachliach, aby som bola nablízku, keby žena zabudla zatvoriť príklop. Mohla som ju upozorniť, ale bála som sa, že sa urazí. Nachystala som si kabát aj

prikrývky pod ruku a ráno som si z drevárne priniesla viac polien, aby som nemusela vyjsť do zimy. Keď žena vkročila s vedrom vody, vytiahla som si sukňu na nohe a usilovala som sa sedieť na stoličke tak, aby mi videla pod kolenom ranu, modrú škvrnu veľkú ako dlaň, ku ktorej som prišla v drevárni, keď som minule padla na uhlie. A usmievala som sa. Áno, usmievala som sa úsmevom, aký vie vyčariť len starena, ako som ja. Aby ma predsa konečne poľutovala. Žena zošpúlila pery a vzdychla. Na chvíľu jej mrazivý pohľad zmäkol a ja som sa chopila príležitosti, opatrne som vysunula nohu na dlážke. Keď potom zdvihla vedro, schmatla som peňaženku a položila som na stôl dvadsaťkorunáčku. Vyrovnávala som ju dlaňou, lebo bola pokrčená. Ale oneskorila som sa. Žena už vyšplachla vodu, až potom si všimla peniaze na stole. Prirodzene, nestrčila ich do vrečka. A na jej obranu musím povedať, že ich neprijala ani v sobotu, ani neskôr.

Ale teraz je konečne ticho. Prestalo snežiť, mesiac svieti dovnútra, pri jeho svetle by sa dalo aj čítať. Ležím v posteli s otvorenými očami, pred nimi blikocú suché svetlá mesta na atramentovej oblohe. Večné ticho.

Keď som kúpila dom, mužova tvár sa nápadne podobala synovej fotografii, ktorú prechovávam v nočnom stolíku. Môj syn stojí v plavkách na brehu rieky, v pravej ruke vysoko drží šťuku, ktorá vážila aj zo dvadsať kíľ. Jeho najkrajší úlovok. Taká istá chudá tvár, taký istý tupý nos, ako mal manžel. A tá rozmazaná hnedá škvrna pod jeho ľavým okom na fotografii. Áno, otcova bradavica. Vtedy bol môj syn začínajúcim neurológom. Ak sa dobre pamätám, o rok sa oženil. Aj dom sme kúpili tu v meste preto, aby syn nemusel každý deň dochádzať. Keď sme sa nasťahovali, hneď som prepísala dom na jeho meno. Vtedy mi z vďaky kúpili čajovú súpravu, ktorá dodnes ostala nedotknutá, uchovávam ju na spodku šatníka. Sprvoti mala miesto vo vitríne, ale muž pred dvoma rokmi zreorganizoval celý dom. Kúpili nový nábytok, svetlý, moderný. Vitrínu predali, lebo taký starý kus nábytku má teraz veľkú cenu. Povedala som, že môžu predať všetko, nech mi ponechajú iba to, čo nevyhnutne potrebujem. Kto by si bol pomyslel, že musím tak dlho žiť.

Trest som si akiste zaslúžila. Už sa presne nepamätám, čím som si vyslúžila ich hnev, aj som stará a možno ani nie je podstatné, čo bolo pravou príčinou. Mohol to byť celkom malý prečin, ktorý som si ani neuvedomila, mohlo to byť viac bezvýznamných priestupkov a napokon rad malých urážok vždy plodí hnev. Ale je isté, že trest som si zaslúžila, lebo ešte nikdy tak nebolo, aby trest predchádzal prečinu. To nie je možné. Myslím, že všetko sa začalo vtedy, keď som pred dvoma rokmi tesne pred Vianocami vážne ochorela. Lekári ma bezradne posielali z nemocnice do nemocnice, nakoniec ma priviezli domov umrieť. A vtedy som sa začala pomaly zotavovať. Lekári vraveli, že sa stal zázrak, taký zázrak, že vzhľadom na môj vek si ho jednoducho nevedia vysvetliť. Navyše som vyzdravela bez akéhokoľvek ošetrovania. Územčistý lekár s okuliarmi aj pokarhal ženu i muža v mojej prítomnosti, že mi v izbe ani nezačkúri. Ale ja som ubezpečovala lekára, že na dedine sme vždy spali v suchej, nevykúrenej izbe, možno tomu môžem ďakovať, že som premohla chorobu. Muž sa začervenal po uši a žena v tie dni sotva vedela skryť svoje sklamanie.

Potom prišli prvé Vianoce, na ktoré ma nepozvali. Vtedy som už občas vstala z postele, sadla som si k oknu, zachytávala som sa o stôl a stoličky a znova som sa naučila chodiť. Zabudli na mňa. Celkom zabudli. Pritom také dojímavé, také slávnostné boli pre mňa chvíle pri vianočnom stole v jedálni, ktorá voňala ihličím a ja-gala sa čistotou. Veď muž a žena nemali deti. A zasa prečo? Lebo je neplodná? Žeby preto mala takú tvrdú náturu? A ja som ich mala rada. Iba na tieto Vianoce sa všetko pokazilo, akoby sa bol čert zahniezdil medzi tieto múry. Vtedy som sa už natolko vylicila, že som mala silu aj piecť. Keď som na nich natrafila v kuchyni a oni sa zhovárali, v tej chvíli nápadne zmlkli. Ba okúňali sa mi aj pozdraviť. Muž mal niekedy spoločnosť a do polnoci hrali v karty. Hotové peklo, môžem povedať, že to bolo úplné peklo.

Teraz je však ticho. Mesiac v splne svieti jasným svetlom na vyšliapanú ulicu. Vilová štvrť s uzavretými cudzími ľuďmi je nemá ako spiaci vlk. Na ulici sa ligoce panensky čistý sneh, iba vietor zaháňa hviezdy na nebi do košiara nadchádzajúceho úsvitu.

Zopár dní žena prišla zahasť oheň aj večer. Len čo sa izba trochu prehriala. Po prvý raz sa všetko stalo tak bleskurýchle, že sa mi v hrdle zaseklo slovo, a kým som precitla, zmohla som sa iba na dáky čudný, klokotavý sykot. Ale ona už za sebou privrela dvere, nepočula nič. Dvierka na kachliach opäť zabudla zatvoriť a ja som nemala síl zdvihnúť sa zo stoličky, lebo sa mi chveli nohy. Chveli sa mi aj rebrá, chrbtica. Nedám si vyhasiť oheň môjho života. Sedela som v smradlavom dyme, vo večernej tme a takmer som sa zadusila. Ešte na jar vykrútili žiarovku z lampy. Nevravím to zo zlomyseľnosti, stará žena, ako som ja, rada nečinne sedí v tme. Čítať už dávno nemôžem, písmená mi poskakujú pred očami, rýchlo sa mi zakrúti hlava, keď chcem čítať. Tá stowattová žiarovka veľa spotrebuje. Muž platí veľmi vysokú daň, už len za dom a za volgu. A to náramne veľké vozidlo zožerie toľko benzínu!

Skrátka, robili mi skôr dobre ako zle. Tma – napríklad – zohrieva. Všimla som si, že od umelého svetla je ľuďom zima. Pološero, tma je oveľa jemnejšia, predmety nemeravejú. Lahodí ako vlažná voda.

Všimla som si aj to, že v tme sa mení hlas ľudí, ale aj ich správanie. Ľudia sa všeobecne boja tmy. Či sa boja jeden druhého? Keď sa jeden druhého boja, to je náramne nepochopiteľné, sme predsa všetci takí rovnakí. A prečo sa v tme nebojíme samých seba? Veď do nás rovnako vštepovali lásku aj nenávisť a napokon jeden voči druhému sme rovnako dobrí aj zlí. Sme v rovnováhe. A v rovnováhe by sme mali byť aj so svetom. Preto nechápem, prečo sa ľudia boja jeden druhého, báť sa možno predsa iba ak všemohúceho Boha. Ale Boh neprejaví svoju veľkú dobrotu, svoju veľkú silu. Veď nám to zveril. Boh je ľahostajný. Kedysi som ho cítila blízko seba, cítila som jeho vlažný, hrejivý dych, keď som ležala chorá v posteli, klesla mi horúčka, čo mi trýznila telo, a jeho dych mi vysušil pot na čele. A teraz... teraz je predsa ďaleko odo mňa, dvíha sa čoraz vyššie do chladnej noci a vo mne sa zasa kopí vzdor a narastá hnev.

Ohovárať ich zato nechcem, ani muža, ani ženu. Sotva je na svete niečo nečestnejšie, ako hádzať blato po cudzích ľuďoch a pošpiňať ich pred inými. Keby som mala dakoho blízkeho, prirodzene,

potom by sa veci mali celkom inak. Tomu by som to mohla povedať. Ale cudzí ľudia sú rovnakí bez výnimky. Vieme o nich málo. Myslím, že čoraz menej viem o mužovi a žene, ktorým ma osud zveril do rúk. Teraz by som mohla povedať, že dávnejšie, vtedy som ich poznala, najmä muža, ako svoju dľaň. Ale vtedy boli ku mne iní. Vezmime taký ovocný strom. Ten istý strom je celkom iný na jar v bielom kvetinovom rúchu, v lete obťažkaný purpurovými plodmi a celkom iný je holý, zostarnutý, v zime. Napríklad minule pri miešaní polievky, ktorú mi žena nosieva každý deň z mesta, lyžica sa mi zavadila o dačo mäkké. Nuž, zdochnutá myš! Iný na mojom mieste by bol žene výskriabal oči. Ale ja som bola vinovatá. Zabudla som hrniec v komore a myš sa utopila v polievke. Daj sa mi svete! V takýto čas na jeseň je dom plný myší. Húfne sa sem sťahujú z polí. Stane sa aj také dačo. Nie, oheň môjho života sa nedá tak ľahko vyhasiť.

Deň čo deň prichádzala žena presne ako podľa cestovného poriadku. Prvý raz príde o pol druhej, potom druhý raz okolo piatej. Keď mešká, už mi takmer chýba. Veď dobre je mať trest čím skôr za sebou. Nie je dobré také dačo odkladať. Čakanie ma teraz veľmi unavuje, nie tak ako predtým, keď som sa ešte veľa prechádzala po uliciach vilovej štvrte. V posledných dňoch žena zakaždým meškala. Pravda, neprezradila som, ako ma jej meškanie unavuje. A akoby bola vykonávala svoju úlohu bez vôle. Akoby nevidela tak jasne svoj cieľ, pritom trest je len vtedy úspešný, ak je účelný. Ozajstný trest, múdry trest vždy vychováva, hoci ho vykonávame neúprosne.

Skrátka, stalo sa, čoho som sa už tak dávno obávala. Žena stratila svoj cieľ a dnes napadol aj prvý sneh. Už nadránom som cítila, že izba veľmi vychladla, zuby mi drkotali a vstala som až na poludnie, lebo pod prikrývkou bolo predsa len teplo. Vonku padal sneh v drobných vločkách a v noci múry tak vychladli, že izba sa do pol druhej iba trošku zohriala. Aj žena veľmi meškala, takmer hodinu. Začala som dúfať, že mi konečne vypršal trest, a myslela som na to, že oni v izbe majú určite príjemne teplo. Napokon jej muž je neurológ. So skrehnutými prstami nemôže pracovať. Keď

vkročila žena, začala som ju prosiť. Nenávidím ľudí, ktorí sa jednoducho sťažujú, najmä všetky staré sú také. Ale teraz som sa jej modlikala. Myslím, že to bolo pre nás obe nepríjemné a mrzelo ma, že som žene spôsobila nepríjemnosť, koniec koncov aj ona si koná iba svoju povinnosť. Povinnosť, ktorú jej diktuje zmysel pre spravodlivosť. Ale ja som si myslela, panebože, ešte je len polovica novembra, a čo bude v januári, vonku v predsieni na tvrdom grunte predsa zamrzne voda.

Po druhý raz som už ani nezakúrila. Zababušila som sa do rozličných starých handier a vliezla do postele. Žena bola veľmi sklamaná. Zastala na prahu a pustila sa do plaču. Ja hlupaňa, sprvoti som si myslela, že ma poľutovala, a rýchlo som sa obrátila v posteli, aby som nevidela, ako plače. Pozerala som, ako za oknom sneží. Sneh už iba poľtoval. Mračná sa popretŕhali a ako sa blížil večer, zima bola čoraz ostrejšia. Ani som nezbadala, že žena vyšla z izby. Možno, že som si trochu pospala. Muž a žena si dnes skoro ľahli spať. Počujem, keď si ustiľajú. Nebolo ešte ani deväť hodín, muž akiste musí vstávať zavčas ráno. Celý večer mi chodil po rozume článok v novinách. Krátka správa z daktorých starých novín. O starene, ktorá zmrzla v cintoríne. Spomínam si, že ma striaslo, keď som čítala správu. A potom zakaždým, keď mi zišla na um. Pritom dosiaľ som nemala ani potuchy, aká môže byť smrť zmrznutím. Myslela som na to, že ráno ma nájdu zamrznutú, ak sa nado mnou nezľutujú. A mráz konzervuje. Vyložia ma do snehu a všetko potom predostrú ako dajakú nehodu. Čo mám dlho vysvetľovať! Zmocnila sa ma dajaká duševná slabosť a hmlistý hnev voči nim, ktorý ma vohnal do ľahostajnosti. Okolo polnoci som vyšla do kuchyne. Dvere do spálne nemali zamknuté. Takí boli namyslení. Opatrne som stisla kľučku a otvorila dvere do tmy. Z hĺbky izby som počula chrapot muža a pravidelné odľukovanie ženy.

Ale teraz je ticho. Dvere zamknuté a z kuchyne počuť iba plynulé syčanie plynu ako trepot supích krídel.

(1974)

Románová historka

O polnoci pani Silvia Denevériová vstala zo svojho pleteného trstinového hojdacieho kresla a umyla si tvár v mise s chladným makovým odvarom. Bol spln mesiaca, streda 29. augusta. Mesiac v splne odpočíval nad gaštanovými stromami v cintoríne a do svojej siete chytil spiace mesto. Odkiaľsi doliehal slávičí kľokot, hoci mohol to byť aj volací signál; pani Silvia Denevériová by sa nebola pozastavila nad tým, ak by to bolo tak. Stadiaľto z terasy zavše pristihla šarvancov z okolia, ako sa zarážajú pred neveľmi vysokým múrom cintorína, potom hup-hop, akoby boli vyskočili na koňa, prešvihnú sa cez ohradu a zmiznú v čiernych záhyboch sukní kriačín; pravdaže, videla aj vojakov s frajerkami, ako aj počestných otcov rodiny, ale predsa len viac vojakov, bolo ich plné mesto, v nevestincoch im sotva postačujú dievčatá a najmä izby. Povrávalo sa, že regiment vojakov poslal aj cisár; ostatní sa rozmiestnili na Moravskom poli, kam len oko dovidí, až po Viedeň. Čo je to za svet! Omacala si vyrážky na tvári a utrela rukávom županu. Neznepokojovala ju vojna pred dvermi. Večer vo viedenskom rozhlase počula komentár Huga Nemca, a tak vedela, že nie je dôvod na poplach a paniku. Turci sa síce prebrodili cez Drávu, ale Uhorsko je silné, a čo je najdôležitejšie, na jeho strane je celý kresťanský svet na čele s mocným a nepremožiteľným cisárom Karolom. Denevéri zase vykladal, že najlepšie by bolo vlákať sultánovo vojsko do močiarov vôkol Moháča. Kráľ Ľudovít je mladý, ale zato srdce má na mieste a vie, čo robí.

Nie, pani Silviu Denevériovú vôbec neznepokojovala sultánova nová výprava, ale skôr jej predošlý sen. Kým čakala na východ mesiaca a dnuka Denevéri chrápal, akoby drevo píliť, až sa otriasali dve poschodia, nakrátko zadriemala aj ona. Ale bodaj by radšej

mala otvorené obe oči! Lebo sa jej snívalo o jeleňovi. Kráčala po lesnej ceste do Sidóniinho kaštieľa a už zďaleka medzi listím stromov videla pošmúrnú lomenicu budovy. Kaštieľ dal postaviť ešte starý gróf, Sidóniin prasnokor, povestný lúpežný rytier, ktorý stotrinásťročný siahol na svoj život vlastnou rukou po prehýrenej noci, keď prekartoval polovicu svojho majetku. Oproti nej šiel robustný jeleň veľký ako kôň. Hrozivou korunou parohov zrážal konáre stromov a zastavil sa asi tridsať či štyridsať krokov pred ňou. Vzpriamil hlavu, tupo zafŕkal a veľmi smutným pohľadom cival do očí Silvie Denevériovej, akoby jej chcel niečo povedať, možno upozorniť, aby sa vrátila. Lenže ona sa nezľakla. Zaraz si uvedomila, že sníva, a ešte v tej chvíli otvorila oči. Hoci vidina sa rozplynula, vlastný sen sľuboval neveľa dobrého. Dávno, keď ešte bola slobodná a nevedeli, čo si majú počať s peniazmi, nezišlo im na myseľ ani vo sne, že raz budú chudobnejší ako posledný žobrák, snívalo sa jej o tom jeleňovi, ktorý im navalil na hlavy samé nepríjemnosti a biedu. Zakrátko im dom vyhorel do tla; na poľovačke si jej otec vykĺbil nohu a odvtedy potom kríval až do smrti. Pominul sa v takej chudobe, že pohrebné výdavky mohli uhradiť iba z milodarov.

Napriek tomu zobudila Denevériho a pripomenula mu:

– Je čas vydať sa na cestu.

Denevéri niečo zahundral, došuchtal sa do kúpeľne, kde sa aj oholil a vykrútil si našpicato fúzy, ako v blahej pamäti si ich zvykol vyčesávať Ján Huňady, ktorého buzogáň dodnes neprestali spomínať na sultánovom dvore.

Pani Silvia Denevériová zase do plecniaka rýchlo nabalila salámu, chlieb s maslom, sýtozelenú dolnozemsú papriku a banátske krvavočervené paradajky veľké ako päst, k tomu do termosky horúci čaj a do gumovej duše horúcu vodu, ktorú si potom v kočiari položí pod nohy proti štipľavej zime na úsvite. Ďalej zvyšok večere: dve kuracie stehná, z ktorých ešte večer maškrtný Denevéri obhrýzal strúhanku, huby v oleji (to ako dar Sidónii), šesť vajec uvarených natvrdo a štipku soli do prázdnej sklenej trúbelky od vitamínu Cé.

– A nezabudni vziať aj rádio! – Denevéri jej prikazoval z kúpeľne.

– Aspoň tentoraz daj pokoj politike!

– Kdeže politika! – protestoval Denevéri. – Futbalová liga, popoludní.

Pani Silvia Denevériová už tisíc ráz oľutovala, že sa vydala za tohto neposedného chlapa, ktorý nemá ani peniaze, ani humor, a odkedy mu jesenný závan staroby rozviera vlasy, nerobí nič iné, iba politizuje celé dni, píše športové komentáre na poslednú stranu *Večerného posla* a v televízii on ťahá čísla športky. A vôbec: vždy je všade tam, kde zaštrngoce zopár drobných mincí. Ako sa teda môže stať, že jednako majú samé dlžoby? Už toho mala dosť. Darmo je Denevéri vedúci športovej rubriky *Posla*, darmo už desať rokov chniape po ctených šéfredaktorových nohách, tie ho zaradom odkopnú a niekto mu vždy zavesí na krk nejakú prácu navyše, ktorú by iný neprijal ani za tri platy. Denevéri sa však prepožičia na všetko. Koľko ráz mu predsa prisľúbili, že ho preložia do zahraničnej rubriky! Avšak tucty sľubov zostali iba sľubmi. Trochu ho aj ľutovala: Denevéri má naozaj smolu. Je známe, že jeho predkovia boli živnostníci, ešte v hlbšej minulosti roľníci, a hoci Denevéri prisahá, že jeho prastarý otec bojoval v bitke pri Belehrade a za svoje hrdinstvo dostal zemiansky list od samého Jána Huňadyho; list sa stratil, pradeda Cilleiho chvatne odpravili a svedkovia udalosti sa roztrúsili po svete. Denevériho otec bol iba počestný hrnčiarsky majster, jeden z mnohých počestných hrnčiarskych majstrov v Trnave. Nemám dobrý list kádrovej evidencie! Ten je teda ozaj zlý. Hoci dôsledne sleduje oficiálnu líniu, nenávidí Benátky a francúzskeho kráľa Františka, lebo paktujú s Turkami, ale aj cisára Karola, ktorý chce uchmatnúť uhorskú svätú korunu pre svojho mladšieho brata, habsburského Ferdinanda. Och, tá politika! Pani Silvia Denevériová radšej stranila umeniu a sama písala básne. Cyklus *Kvety lalie* jej získal uznanie po celej krajine. Výtlačok s venovaním poslala aj kráľovnej Márii. Kráľovná si naozaj cenila umenie a vymenovala ju za *laureátku poézie*,

poslala jej vavrínový veniec a na jar ju pozvala na stretnutie s čitateľmi, ba prevzala nad ním aj záštitu.

– No podme, – povedal Denevéri, – Sidónia sa nahnevá, ak ju necháme dlho čakať.

A nato si pripol plecniak, zamkli byt a pani Silvia vložila kľúč do svojho pudilára, lebo Denevéri v poslednom čase postrácal všetko, naposledy napríklad anglické tenisové rakety, ktoré jej daroval manžel Sidónie minulé leto, keď skončil svoju diplomatickú misiu na veľvyslanectve v Londýne.

Do mesta sa vybrali pešo. Nočné autobusy nepremávali vzhľadom na výnimočný stav vyhlásený na celé územie krajiny. Nesvietili ani pouličné lampy. V zmysle nariadeného zatemnenia štrajkovali už šiesty deň. Tma bola aj v bytoch a kde napriek príkazu sliepňal nejaký kahanec, tam vojenské hliadky vynútili platnosť nariadenia. Tak sa teda spoľahli na mesačný svit. Aspoň ten nerušene šíril svetlo na zdanlivo mŕtve mesto, ďaleko dopredu im osvetľoval ulice. Dlhý pochod a možno vplyv sviežeho vzduchu konečne vyhnal aj spánok z Denevériho očí: prestal zívať a náhle mu ožil jazyk, len čo sa priblížili k Stupavskej ceste. Začal zvažovať šance zajtrajšieho a či vlastne už dnešného ligového kola. Derby Fradi – Vašaš rozhodne o sude majstrovského titulu: Ferencvároš vedie o dva body a ak zvíťazí, a prečo by nezvíťazil, je predsa väčším favoritom, zvýši svoj náskok na štyri body pred Vašašom. Za nimi ďaleko zaostávajú ostatné mužstvá z hlavného mesta. Honvéd v Sombatheli musí nastúpiť s náhradníkmi, jeho brankára, poručíka Bölöniho, odvelili do kráľovského tábora, majster odlievač diel Kisfaludy zase bude nepostrádateľný pri Moháči. Za takýchto okolností nie je pravdepodobné, že by si Honvéd odviezol čo len jeden bod. Vašaš takisto nemá čo stratiť, ale má problémy s disciplínou mužstva. Doma aj vo svete už vedia o Sentkerekiho afére s koložvárskou herečkou Ritou Šimonfiovou. Pani Silvia Denevériová zbledla. Ech, tie herečky! Kedysi aj ona snívala o tom, že s kočovnou divadelnou spoločnosťou prebrázdí celú krajinu. Bude tancovať v lone lesov, umývať sa na brehoch potokov, recitovať básne talianskych básnikov

pre potešenie vidieckych pánov, ale potom prišiel Denevéri a vyhovoril jej to. Odvtedy nevedela vystáť herečky, a nevedela vystáť ani Denevériho, ktorý vykútal malé a veľké tajomstvá slávnych osôb a vedel o nich dôverne hovoriť tak, akoby každý večer hral s nimi taroky v kaviarni Štefánia.

– Prestaň s tými somarinami! Koho teraz zaujíma futbal? Myslíš, že Sidónia bude na to zvedavá?

Električkové koľajnice križovali ulicu. Jedna súprava bezmála zrazila Denevériho, v poslednej chvíli ho pani Silvia strhla späť. Sama nevedela prečo, konala zrejme len pudovo. Denevéri by si bol zaslúžil, aby ho osud šmahom vygumoval zo sveta. Šťihly husár viedol električku; hlavne diel vyčnievali z jej okien na malátne domy. Denevéri podotkol:

– Zdá sa, že títo berú vojnu vážne.

– Čože? – pani Silvia ohrnula pery. – Zanedlho máme Turka na krku už sto rokov, ale ani raz sa nedostali až po Budín. Nechápem, načo ten veľký rozruch.

– Vlaňajšie vzbury baníkov, – mudroval Denevéri. – Zastrášujú ľud, aby zostal na pokoji.

Tuodtiaľ sa bezmála na každom rohu ulice stretli s vojenskými a policajnými hliadkami. Zavše im zasvietili do tváří, a keď sa presvedčili, že nie sú Turci maskovaní za turistov, pustili ich ďalej. Iba na stupavskom rázcestí mali problémy s Nemcami, legitimovali ich a neboli spokojní s Denevériho novinárskym preukazom. Nástoječivo ich chceli odprevadiť na najbližšiu strážnicu. Pravdaže, Denevéri hneď mal plné gate. Ale pani Silvia sa nezľakla, tvrdo ich poučila a kašľala na nebezpečenstvo, ktoré mohla privodiť svojím podpichovaním:

– Ako viem, naším kráľom je Ľudovít! Cisárski žoldnieri, ustúpťe nám z cesty!

Ale Nemcom nestačilo dobré slovo. Denevéri sa teraz už prikláňal k tomu, aby išli s nimi, neoplatí sa vzpierať Nemcom. No potom, doslova v tejto krízovej chvíli, odkiaľsi z tmy bolo počuť plesk bičom a rúhavo harusiť.

– Hergot, krucíná! Dokrista vašich materií!

Sám pánboh poslal grófkú Sidóniu Sapáriovú rozptýliť nerozumenia.

– Pán a jeho manželka sú moji priatelia.

Nemci salutovali a mlčky strpeli, ako ich grófká Sidónia Sapárová karhala, že boli hlúpi.

– V tejto krajine predbežne ste hosťami. Toho sa teda držte!

Oblečené mala rajtky; posťažovala sa, že včera večer jej ušiel kočiš, istý Ján Hrušovský, aby prelial svoju krv za kráľa a vlast na bojovom poli pri Moháči, ak to tak chce aj Boh. Sedliaci sú tupci. A kým ich viedla ku kočiaru, priateľsky oblapila pani Silviu okolo pliec a vyhrešila Denevériho, lebo v športke ani tento týždeň nevytiahol jej čísla. V kaštieli predsa ubúda zlata a závistlivé príbuzenstvo sa sotva vie dočkať, aby driečny gróf Sapári padol pri Moháči a aby potom mohlo svojimi rukami siahnuť na majetok. Keď podišli ku koňom, ticho povedala, ide s nami ešte niekto. Vyskočila na kozlík a pokynula, aby nastúpili. V pološere čupel fešný mladík, ešte bezmála chlapec, a keď vedľa neho pani Sidónia zaujala miesto, vystrel ruku a predstavil sa.

– Som Šebastián Tinódi, rockový muzikant.

Pre pani Silviu Denevériovú to bol neznámy pojem; podľa rozčuchaných vlasov, hustých fúzov však usúdila a dospela k záveru, že menovaný Šebastián Tinódi je jedným z pitoreskných zjavov, s ktorými ju spojil osud, a predbežne iba tipovala, či mladík je Sidóniin príbuzný, milenec alebo azda adoptívny syn a či v jednej osobe sú všetci traja. Oblečený bol ako kočovný spevák: roztrhané džínsy, hore zasa na telo prilepené hnedé tenké tričko s krátkymi rukávami. Sidónia sa obklopovala podivnými ľuďmi. Sám gróf Sapári mal povest' podivína a ako svetaskúsený človek, ale už vyslúžený diplomat, vo svojom kaštieli udomáčňoval početné cudzie zvyky a všetko vedel zladať so svojím zásadne konzervatívnym svetonáhladom, zbožnou vierou a hlbokou láskou k vlasti. Tak k nim často zavítali istý pán Dezider Kanári, dvorný iluzionista nebohého kráľa Vladislava, ktorý neskôr padol do nemilosti a emigroval do Krakova, milienka kráľa Vladislava, tajomná slečna Cecília, švédsky diplomat Olaf Svenson, povestný svojimi výstrelkami, ale aj sám

kráľ Ľudovít, ktorý Sidónii daroval sokola na pamäť predvlnajšej poľovačky na diviaky. Meno Šebastiána Tinódiho však ešte nikdy nepočula. Aj svojím správaním sa líšil od tých, ktorých spoznala v Sidóniinom salóne. Napríklad, keď Denevéri opatrne oťukával, ako posudzuje šance na odrazenie invázie Turkov, razom vyšlo najavo, že nie je zorientovaný.

– Sme bašta kresťanstva, – povedal lakonicky.

– To je pravda, – odpovedal Denevéri. – Ale podľa správ Sulejmanovo vojsko je v presile.

Šebastián Tinódi najprv mykol plecom, potom odpovedal bezdôvodne podráždeným hlasom:

– Nenávidím politiku! Politika je záhubou umenia.

Pani Silvia Denevériová v tej chvíli pochopila, že takto s ním nedospejú k ničomu. Preto ho radšej úctivo požiadala zaliečavým hlasom, či by nebol ochotný povedať niečo o sebe. Tinódi vďačne pristal. Je zakladajúci člen skupiny *Albatros*, vedúci a sólový gitarista, povedal. Dnes je *Albatros* v Maďarsku najpopulárnejší orchester progresívneho rocku, v začiatkoch, keď o ňom chýr sotva prekročil hranice Budína, súbor podporovala a financovala nie menšia osobnosť ako sám Verbőci. Pravdaže, oficiálne ich nemanážuje, ale v Budíne nie je tajomstvom, že spomedzi maďarských orchestrov kupuje výlučne platne *Albatrosu* a zariadil aj to, že mohli absolvovať koncertné turné vo Francúzsku, Španielsku a v Anglicku a zároveň tam uzavreli aj zmluvy na vydanie platní. Je to výnimočné z dvoch príčin. Po prvé, texty piesní sú apolitické, a po druhé, prvky maďarskej ľudovej hudby sa usilovali vniesť do tradičného štýlu tvrdého rocku, hoci vo Verbőciho dvore ľudová hudba nie je najmódnejším smerom. Podľa zlých jazykov koreň náklonnosti a význačnej podpory veľkého a všeobecne uznávaného politika je v tom, že Peter Balog, hráč na bicie nástroje, je Verbőciho nemanželský syn.

– A akú hudbu hráte? – opýtala sa užasnutá pani Silvia Denevériová.

– Ako som povedal, progresívnu hudbu. Pravda, nie takú, ako hrá *Pink Floyd*, no ani takú, ako hrajú *Emersonovci*. Hráme vlast-

ne tvrdý rock. Tento tvrdý rock sa však líši od profilu známejších anglických skupín *Led Zeppelin*, *Bad Company*, ako aj uvoľnenejšej a lyrickejšej skupiny *Uriah Heep*, ale i ostatných. Je to práve vďaka inšpiratívnej ľudovej hudbe. Muzika *Albatrosu* teda nie je veľmi odvodená, nie je intelektuálna a neuplýval na ňu ani džez. No nie je ani taká dynamická ako väčšina albumov skupiny *Led Zeppelin*.

- Náramne zaujímavé, – konštatovala pani Silvia Denevériová.
- Vy teda osobne poznáte Verbőciho?
- Toho starého kujebáka? Čoby som ho nepoznal!

Kočiar už dávno zanechal Lamač a Devínsku Novú Ves a šťeval sa nahor po úzkej, kamenistej ceste pod korunami dubov na svahoch Malých Karpát. Vo sviežom vzduchu sa zachveli listy na stromoch, spoza dlaní listov sa zavše vynoril mesiac a osvetlil tvár Šebastiána Tinódiho, jeho tmavé oči a hebké tmavosivé fúzy. Rockový hudobník, zasnene si pomyslela pani Silvia. To sú mi veci!

Okolo tretej hodiny dorazili k rybníku. Grófka Sidónia Sapárióvová odstrojila kone a odviazala ich na lúku s tým, aby ráno o deviatej boli tu pri kočiari. Ona sama sa vzápätí takisto začala vyzliekať a oslovila aj ostatných, aby sa ponáhľali, lebo liečebná kúra nebude účinná, keď mesiac zakrátko zájde ponad les a vrhne tieň na vodnú hladinu jazera. Osobitne položila otázku pani Silvii, či si o polnoci umyla tvár, či makový odvar nebol veľmi horúci, či mak dobre odstredila a či včas vyložila misu na mesačný svit. Potom prezrela vyrážky na jej tvári a skonštatovala, že pekne schnú. Ak všetko dobre pôjde, o týždeň po nich nezostane ani stopa, pokožka sa jej vyhladí a bude pekná ako nejakej šestnásťročnej sedliackej dievčiny.

– Háďaj, koľko mám rokov, – obrátila sa k Šebastiánovi Tinódimu, ktorý sa dovtedy takisto vyzliekol, iba trenírky sa mu knísali na nohách.

– Tridsať.

- Sedemdesiatosem, – smiala sa grófka Sidónia Sapárióvová.
- V tomto jazere však voda robí zázraky. Omladzuje.

Šebastián Tinódi zahundral niečo, akože to nie je možné, grófka si z neho robí blázna. Ale vtom skočila do reči pani Silvia,

tak je to pravda, tak je to pravda do posledného slova. Šebastián a Denevériová pozreli jeden na druhého, ale Denevériová mykla plecom. Nachádzame sa na sklonku stredoveku, ak to Boh chce tak, možné je všetko, ak nie, nože sa pozrite na Silviu... Pol roka sa trápi s mizernými vyrážkami a dosiaľ jej nepomohla nijaká liečebná kúra. Medzičasom sa pani grófkou vyzliekla a od tej chvíle Tinódiho nezaujímali Denevériovej argumenty, ale o to viac zadok Sidónie Sapárieovej; zaraz sa mu očné zrenice rozšírili ako futbalová lopta. Aj on si stiahol trenírky a ponoril sa za grófkou. Zakrátko zmizli v hustom trstí, nato onedlho bolo počuť šplachot, akoby sa bola zo dna jazera vyšvihla šľuka, potom ďalší šplachot a nezrozumiteľné útržky slov, a vtedy sa začala vyzliekať aj pani Silvia, hoci od zimy jej zadrkotali zuby.

– Prechladneš, – povedal Denevéri.

– Ešte čo, Sidónia sa kúpe v jazere aj v zime, a nič jej nie je.

– To je Sidónia. Ale ty si starnúca sliepka.

V tej chvíli pani Silvia by vedela zabiť Denevériho. Ale keďže si už zvykla, že Denevéri ju ponižuje tam a vtedy, kde a kedy chce, a že príležitostne mu to beztak odplatí, mlčky sa obrátila chrbtom a vykročila smerom k jazeru. V tráve skryté kamene jej rezali chodidlá, vtedy zasipela a kárala sa, prečo nevie strpieť ani najmenšiu fyzickú bolesť. O tom Tinódi by mal svoju mienku.

– Prikazujem ti, aby si sa vrátila!

Pani Silvia uvažovala, koľko rokov má Denevéri ešte pred sebou. Sužujú ho toľkoraké choroby, že by jej nestačilo ani desať prstov, ak by ich chcela zrútať. Nadíde čas, keď ju Denevéri bude prosiť o pohár vody s popraskanými perami od horúčky. Vtedy mu prinesie pohár žieravého líhu a dá mu ho vypiť po kvapkách a k jeho smrteľnej posteli naženie všetky milenky. Nech vidia, aký je to úbohý červ, nech pocítia odpor ešte aj k spomienke na jeho objatie.

Zatvorila oči, zaťala zuby a tak sa vnorila do studenej vody. Po prvých křčovitých záberoch ramien sa pokúsila ponoriť na dno jazera. Plávala hlbšie, hľadala Sidóniu a Tinódiho, ale nedovidela ďalej ako na päťdesiat či šesťdesiat metrov a za tým všetko splynulo s farbou vody. Je aj dobre, že bude vojna, pomyslela si. Konečne

sa stane niečo. Potom celkom blízko, na vzdialenosť dvoch dĺžok ľudského tela, z vody sa vynorili Sidónia a Tinódi a jej sa marilo, akoby chlapec vo vode zozadu objímal grófk. Sidónia sa usmievala.

– Vari sa len nehádajte!

– Ach, kdeže.

– No vykrikovali ste.

– My sa nezvykneme škriepiť.

– To je dobre, – skočil do reči Tinódi. – Dvaja takí ľudia, ako ste vy, lepšie urobia, ak iba mlčia.

Sidónia plesla Tinódiho po líci.

– Nebuď bezočivý k mojim priateľom.

Nato akoby bola zadriemala vo vode a mala zdanie, že Sidónia a Tinódi si niečo šepocú za jej chrptom, ale nadarmo napínala uši. Bola tu, a jednako tu nebola. Kráľ Ľudovít možno už dobojoval so Sulejmanom a zajaľ toho ničomného pohana: uviazal ho koňovi o chvost a tak ho vliekol do Budína. Na zadunajských kopcoch horeli vatry, celá krajina pripomínala veľký cintorín na Deň zosnulých. Nahá Sidónia sa prechádzala medzi hrobmi, z jedného kahanca sa jej chytili vlasy, ale ona sa usmievala a spievala lascívne pesničky. Zastavila sa pod topoľom vysokým ako siaha; ten topoľ bol Šebastián Tinódi, opásal ho remeň so sponou a na krku mu visela dvanásťstrunová gitara. Najprv počuli iba tlmený mumraj. Úsvit bol ešte ďaleko, čierne chrobáky sa rozliezali po oblohe niekde vysoko medzi hviezdami. Počuli chrobačí bzukot, ktorý dlhé minúty pohlcoval každý iný zvuk, a pani Silvia nepočula ani vlastný výkrik.

– Ťažké nemecké bombardéry, – povedal Tinódi, keď nad nimi stroje tiahli smerom na východ, možno ponad Budín.

– Potom Nemci pomôžu, – ďalej rozvádzala pani Sidónia. – Už je načas, aby niekto urobil poriadok v tejto krajine.

Denevéri sa už umýval, šplachot vody zobudil pani Silviu. Zdá sa, niekoľko minút opäť mohla spať, lebo Denevéri pri posteli stál už oblečený.

- Dobre si spala?
- Mizerne, – odpovedala.
- Takže dnes zase budeš mrzutá. Zájdeš do školy?
- Na poludnie.
- Teda dobre, – povedal. – Zbohom.

Pani Silvia osamela, vykutrala cigaretu zo zásuvky písacieho stola. Zapáliť si ju však nemala čas, lebo temer v tej istej chvíli, keď Denevéri zamkol byt, v obývacej izbe niekto zakašľal. Najprv si myslela, že sa jej marí, ale kašeľ sa opakoval. Vyskočila z postele a potácavo bosky bežala k dverám. V koženom kresle sedel Šebastián Tinódi, vytiahol zapalovač a ponúkol jej oheň.

- Snívalo sa mi s vami, – povedala pani Silvia.
- Viem, – odpovedal Tinódi. Vysiakal si nos, ospravedlňoval sa.
- V noci som prechladol. Voda bola studená.
- Studená, – povedala pani Silvia.
- No to nič. Konečne sme sami dvaja, môžeme si povedať všetko.

(1977)

Večer v Amerike

Halásov pohľad sa zapichol ako oceľová ihla do stredu zrkadlovej dosky trojdielnej skrine a niekde okolo pupka mu roztrhol tukové vankúše brušnej steny a chabé svalové vlákna. Vnútri mal všetko neporušené, čisté a zdravé. Ako horlivý kartograf preskúmal nerovné plochy svojho nahého tela, otočil sa, ohmatal si chrbát, pokrývala mu ho húština ryšavých chlupov od šije až po kostrč. Nijaký zradný príznak. Zaradom prebral, čo ešte mohlo prísť do úvahy. Nohy ako paličky, zvrásnené ploché chodidlá rozčlenené na malé plôšky vlásočnicovými linkami, dve visiace ramená, na ktoré akoby len tak zavesili svaly. Nijaká jazva, nijaký pupenec, ani jediná vyrážka, ktorá by budila podozrenie. A predsa zahnívam. Keď sa pustili do stavby, matka mu povedala: najprv ti zhnije duša. Budeš kradnúť, lebo ináč to nejde. A dom teraz stojí. Halás si pohladil brucho a rozhliadol sa po ozrutánskom dome, v ktorom bol sám. Donebavolajúca nespravodlivosť, že človek otrčí kopytá vtedy, keď má už všetko.

Začalo sa to skoro ráno marhuľami. Zriedka smel vstúpiť do kuchyne, bolo to Milkino výsostné územie – a ona ho stadiaľ vyhnala. Koniec koncov v dome musí byť jeden kút, do ktorého jednoducho nestrkáš svoju pofu. Pekné, všakže? Nanajvýš ta vojdeš tak ráno, keď Milka už odišla. Tak je to teda s mojou drahou milovanou manželkou; meniť niečo na tom je neskoro. Milka sa aj dnes ráno nadžgala, čím len mohla, chladnička dunela prázdnotou, iba na slivovicu nesiahla. Halás vybral z príborníka horčicový pohár a nalial si dopoly. Pálenka ho razom omámila, záclona pary stúpala nahor a v nej sa lomili rovné plochy nábytku. Vrátil fľašu späť na ľad a ako sa takto vystrel, navrchu kredenca zbadal misu broskýň. Mohlo ich byť zo kilo. Nádherné broskyne, veľké ako päť, žlté

a červené, dozreté domäkka. Vzal do ruky jednu, pod tlakom prstov sa preliačila dužina broskyne a z nej vyšplachlo trocha žltkavej šťavy. Stará smradľavá šľajfa! Vyženie ma z kuchyne a medzitým sa potuteľne napcháva ktovieakými dobrotami. Posadil sa za stôl a nevstal od neho, kým nezhltol aj poslednú broskyňu. Potom vyložil prázdnu misu na vrch kredenca, hoci tam nemá miesto.

Zdá sa, že broskyne boli skazené. V úrade prelistoval noviny, včerajšie aj predvčerajšie, či v nich nepíšu o otrave broskyňami. Ale skazená broskyňa predsa len nie je skazené mäso, to nemôže byť veľmi závažné. Broskyňa je broskyňa. Jedol prezreté broskyne a z toho okrem hnačky nemôže mať väčšie ťažkosti. Chvíľu meravo sedel za písacím stolom a pokiaľ vládal, zvieral konečník. Neskôr musel napínať celé telo. Vstal, zmeravel ako socha, teraz už aj to najmenešie uvoľnenie hrozilo nebezpečenstvom lavíny. Počúval, ako mu broskyne škvŕkajú v bruchu, a cítil, že viac ráz sa cez neho prevažujú vzdúvané vlny hanlivého pocitu. Len aby dakto neotvoril dvere. Napokon to ďalej nevydržal. Prebehol cez prostrednú miestnosť, akoby ho boli vystrelili z pušky. Von na chodbu, na jej koniec, kde boli toalety.

Avšak je to iba začiatok. Je isté, že celý deň bol nanič, o tom niet pochyb. Dobai ho nazval kučeravým ozembuchom, idiotom s dušou barana; jedna koza má viac rozumu; kde je ten výkaz? Halás hore-dole potáhoval rolety na skriniach, prekutral aj zásuvky písacích stolov, vysypal všetky spisy na podlahu, ale nič. Výkaz zmizol, pohltila ho zem. Dobaiho znosia, vykopnú. Veru tak, ale kedy? Už roky sa povráva, že Dobai ide, ale on jednako nejde. Tento napaprčený nosorožec môže nabráť kohokoľvek. Pravdaže, on má odvahu, ale ja nemám. Povýšenie je fuč, darmo poprevracal celú miestnosť. Výkaz zmizol. Dobai sa veľmi nazúrnil. Viac sa nedorútil za ním, ale telefonoval každých desať minút. No, konečne sa našiel ten papier? Nie, Dobai viac neprišiel, a on si bol čoraz istejší, že opäť mu zamedzí postup, ako vlani aj predvlani. A medzitým to večné odbiehanie na záchod. Broskyne sa z neho liali, akoby mu vymývali žalúdok. Na chodbe raz bezmála odsotil Dobaiho. Dobai mu zastal cestu svojou mohutnou postavou, ani tam, ani späť; jeho

výhražný dunivý hlas sa omotal okolo Halásovho hrdla, bezmála ho udusil.

– Nech vás nevidím na chodbe, kým ten výkaz nenájdete. Ak nie, prisahám, že vám z chrbta nasekám remene.

Schmatol svoje šaty a obliekol sa. Príznak je len táto hnačka, pomyslel si, ale jednako to môže byť aj vážnejšie. Vytackal sa na hlavné námestie, zastavil sa pred Sabóovou lekárnou a od zlosti si zahryzol do pery. Čo všetko môže strpčiť život človeka počas niekoľkých letných hodín! Inokedy sa celé roky nestane nič. A teraz je to tu: hotovo, koniec, ďalej nič. Na kľučke znútra zavesený kartónový list: ZATVORENÉ. SLUŽBA V NAJBLIŽŠEJ LEKÁRNI. ROBOTNÍČKA ULICA 10. Cez dvere nakukol dnu. Na zemi papierové vrecia, do stredu miestnosti presunutý pult a na ňom igelitová plachta. Navôkol ošarpané múry a pustý strop. Maľujú. Akurát v Robotníckej ulici! Už len to mu chýbalo! Vzal to krížom cez námestie dláždené bazaltovými kockami popri pomníku osloboditeľov a vedľa nového stanovišťa taxíkov. Cez park, v ktorom počas súmrakej hodiny vládlo ticho a bolo počuť iba žblnkot vody vo fontáne; od okraja po okraj na tmavomodrej hladine plávali listy pomarančovej farby. Ale to je už minulosť. Zrkadlový úlomok minulosti priamo v srdci mesta. Chýba poznanie – a kde niet poznania, tam sa usalaší strach, pomyslel si.

Aj Robotnícka ulica sa zmenila. Chatrné domy vyplienili, na vozovke zapácha už len kanalizačný odpad. Mesto sa stráca, ale toto mesto viac už nebude tým starým mestom. Obzeral si oslepujúco nové stavby, záľahu domov ako kocky. Ale akoby sa díval do obrátenej šošovky ďalekohľadu. Obraz bol vzdialený, nepravdepodobný a cudzí. Mesto sa mení, pomyslel si. Tí, čo prežili, zabúdajú a prispôsobujú sa. Správne, pomyslel si. Nech len zanikajú staré zvyky. Zanikajme.

Robotnícka ulica sa zmenila, ale predbežne iba po nemocnicu. Halás sa zarazil: zrak mu dráždi pohľad na domčeky zaborené v blate. Stará ulica visela nad nemocnicou ako troska mosta, klenula sa hlboko až po cintorín, strhla so sebou aj dosiaľ nedotknuté uličky bývalej proletárskej štvrte a spolu s ňou odsúdila na zánik aj

gaštanovú aleju. Amerika. Amerika, povedal obyvateľ hlavnej ulice a odplul si. Ale posmešný úškrnok mu hneď zamrzol na perách, len čo tam vkročil. Halás sa váhavo, akoby vo sne, dotackal k poschodovému rožnému domu. Tu už to vlastne bola Amerika, srdce Ameriky: špinavá lekáreň, špinavý dvor, neusporiadane krivolaké uličky miznúce v údolí. Aj vy ste Amerikán, čo? – spýtal sa ho raz Dobai a pozrel sa naňho ako na odpornú ropuchu.

Vošiel dvermi a ocitol sa v tmavej šalande. Mladá lekárnička sa vyhovárala.

– Nemáme elektrinu. Zase šetria na nás.

– Kto?

– Nuž oni, – povedala dievčina. – Páni.

Halás sa usmial. Nič sa nezmenilo. A pokým sa dievčina stratila niekde medzi policami, obrátil sa a ukradomky sa rozhliadal. Hrozné. Zo steny vyčnieval špinavý vodovod, pri ňom pohár. Vy ste Amerikánka, dievčatko? Ale ona iba vypleštila oči, bolo na nej vidieť, že mu nerozumie. Halás sa zahanbil, vsunul liek do vrečka a ponáhlal sa preč. Nezapovedal sa, že nikdy viac.

Tušil, že z toho bude zle. Netreba sa trápiť minulosťou, z toho nikdy nevzide nič dobré. Hniloba. Predsa by len bolo lepšie zísť k lekárovi. Stál pred lekárňou a srdce mu prudko búšilo. Jeseň sa zažrala do povetria, nadchádzajúci večer sľuboval štipľavú zimu. Z gaštanových stromov opadávalo lístie; žlté prsty listov sa skrúcali dovnútra k pomyselnému stredu. A cupotali aj gaštany. Z rozčesnutého trnitého puzdra vystrekla zelenkavá plodová voda na chodník a Halás schmatol kobríľavý veľký gaštan. Bolo to dávno, veruže dávno. Na obrubníku chodníka stál už vari päť minút, pozeral, ako sa ružová šľava súmraku vsakuje do striech domov, a mal taký pocit, že mu sotva zvýšilo trochu sily. Aby urobil krok. Obďaleč niekoľko krokov od neho zafúľané chlapčisko s pichľavým pohľadom už asi päť minút striehlo na každý jeho pohyb. Stačilo naňho letmo fľochnúť úkosom. Mohol byť tým jedným zo zaprisahaných šarvancov odhodlaných na všetko. Veru tak. Vo vreckách zvierali žabykláče a raz z toho nožíka ešte bude kvapkať krv. Obrátil sa k nemu chrptom a vtom sa fagan rozkričal:

– Noné, sraľo Halás!

Halás sa obrátil a zarazene hľadel na chlapca.

– A či si ty chlapec?

Fagan sa ušklabil, schmatol gaštan a šmaril mu ho do nosa. Vtedy sa za ním rozbehol, ale lagan vystrelil a utekal až po najbližší roh ulice. Zatratený fafrnok. Nevládze s ním držať krok, ako by aj mohol. Báľ sa, že na rohu ulice sa fagan rozplynie ako snový obraz. Kričal naňho:

– Aspoň povedz, skadiaľ ma poznáš!

– Dobre ťa poznám, – kričal chlapec. – Už máš smrť za päťami, sraľo Halás. To mi môžeš veriť.

Inokedy by si možno aj dva razy rozmysleľ, či sa pustí prenasledovať lagana. Po zotmení nikdy nebolo radno túľať sa po okolí tejto ulice. Osobitne cudziemu. Ale ja predsa nie som cudzí. Práve takíto šarvanci boli najnebezpečnejší. Vytrhli tašku z ruky človeka a potom hajde. To teda dobre poznám! Poškodený mohol vrieskať, kričať, až zachrípol. Zlodej, zlodej! Neotvorili ani jeden oblok, kvôli nemu sa na ulici nezjavil ani jeden človek, len si ho prenasleduj a potom to oľutuješ. Vlákali poškodeného do labyrintu blatnatých výmoľov, kde človek zabľúdi aj vo dne, a čo ešte v tme. Kým darebáka dostihne pri cintoríne, už mal na krku tucet ničomníkov. Tam mu stiahnu aj nohavice.

– Nože počkaj, chlapče, neublížim ti!

No, tomu teda môžem hovoriť.

– Chyť ma, ak vieš, sraľo Halás!

A vtom preliezol cez doštený plot a zmizol vo dvore. Prenasledovať ho cez záhrady by sa bol hanbil. Radšej obišiel celú ulicu, dychčal a funel, fafrnok sa na ňom chechotal a v jednom z dvorov opäť zmizol bez stopy. Šliapal po blate, čvachtal sa v mlákach po členky. Predtým vedel, kto býva v tom ktorom dome. Najčastejšie to boli dvojaki ľudia. Statoční do osprostenia alebo ničomníci súci na šibenicu. Ale jedni aj druhí boli hladoši.

– Dost' bolo skrývačky, chlapče!

Zmocnil sa ho záchvat kašľa, obe ruky si pritisol na driek a predklonil sa. Fagan ho pozoroval zďaleka a šklabil sa. Zrazu

ho premohol hrozný hnev. Ako je možné, že to smetisko je ešte tu! Spomenul si, že jeho matka raz videla kravu konča záhrady. Nahnala ta všetkých, otca, sestru aj jeho a prisahala, že tam je krava, naozaj je tam v malinčí. Celkom jasne ju videla. Potom sa obraz začal zahmlievať. Krava však aj naďalej zostala neporušená, nestratila sa tak, že najprv jej zmizli nohy a potom hlava, nestratila sa po častiach. Iba zmatnela. Bola čoraz matnejšia a matka povedala: opustíte ma. Otec sa v smiechu chytil za brucho, ale na druhý deň zomrel.

Musel vyskúšať, či sa ním nezahráva jeho vlastná fantázia. Zakričal na fagana:

– Ty ani nie si, chlapče.

Chlapec mu zavolať späť:

– Ak nie som, čo ma prenasleduješ?

Stadiaľ bolo už len niekoľko krokov po jeho dom. Keď Halás vošiel cez bránu, zovrelo mu srdce. Tanier mesiaca balansoval nad korunou orecha a rovnomerne osvetľoval uprostred dvora kozu na pílenie dreva a koryto plné dažďovej vody. Udivene zbadal, že sa nič nezmenilo, odkedy odišiel. Odsunul ochrannú sieť proti komárom a prekročil prah kuchyne. Tam mu ešte svietil mesiac, ale v izbe už musel zažať zápalku.

– Mamenka!

Zovšadiaľ sálajúci zápach nútil na dávenie, akoby už roky neboli vetrali. Zhorené zápalky pohadzoval na podlahu.

– Mamenka!

Ustlaná, ale prázdna posteľ. Špalety zatiahnuté.

– Mama! Kde si?

Skôr než sa vrátil do kuchyne, minuli sa mu zápalky. Iba teraz si všimol, že vchod do pivnice je odchylený. Zošuchtal sa po schodoch. Matka mu sedela na práchnivejúcom sude, pred ňou spieľala sviečka a ruky si ohrievala nad jej plameňom.

– Mamenka, ty si predsa zomrela!

Matka povzdychla:

– A teraz si šťastný?

Halás mykol hlavou.

– Ale ani ty nie si šťastná, mamenka. Nikdy si nebola šťastná.

Matka vytiahla vreckovku a vysmrkala sa. Bola hrozne vyzíabnutá, telo mala ľahké ako pierko.

– Zišla som dole štiepiť drevo a vtedy ma sekla bolesť v drieku.

– Ohmatala si driek, kde ju bolelo. – Už desať rokov... Pomaly dotlie aj táto sviečka.

Halás si prisadol k nej, vlhký vzduch mu prenikal až do kostí. Mizerné miesto, len čo je pravda. Keď pršalo, voda z Robotníckej ulice sa valila sem do údolia a zaliala pivnice.

– Popoludní ma navštívil Dobai. Každý deň mi prinesie tanier drážkovej polievky. Odkazuje ti, aby si zajtra trebárs už ani nešiel do úradu.

Omámený Halás sa vyterigal z pivnice s roztraseným žalúdkom. Mesiac bol v splne, myši šramotili v záhradnom chrástí, vyplašený jež zaliezol pod koryto. Storočia tu uplyvajú bez stopy? Dlhو si myslel, že konečne je sám. Stál pri studni a pohrával sa s mincou vo vrecku. Obzrel si malinčie, ktoré po pás zarástlo burinou; a prhľava do výšky človeka, za malinčím vyštrbené zuby plotu sa zahryzovali do štiplavého vzduchu. Vtom zapraskal konár, ktosi hupol na zem. Halás sa obrátil za zvukom a trpko si povzdychol. Bol to fagan. Mesiac mu osvietil tvár a neskutočne predĺžil jej tieň.

– Si zradca, Halás.

– To nie je pravda. Nikomu som neurobil zle a nikdy som neoklamal nikoho.

– Iba seba, Halás.

Večer pohltil fagana a ďalej ho nesledoval. Predtým to bolo tak, že ešte pred Dňom zosnulých zapálili kôpky listia po tom, čo zhrali opadané listie, keď jesenný vietor oholil stromy. Sprvoti zdola, z mesta bolo vidieť len sivú smršť. Snehové mraky, vykrikovali, zajtra bude snežiť! Raz sem vyslali aj filmárov. Z hlavného námestia snímali dym, a keďže správa o tom, že prišli filmári, sa širila po meste ako plazivý oheň, ľudia zakrátko zaplnili priestranstvo a vyplašené holuby v krdľoch obsadili veže na radnici a pošte. Nini, ktosi vykrikoval, nemocnica zmizla. Nieto Robotníckej ulice, hurá, viac niet Robotníckej ulice. Začalo poprchať, zjavili sa pršiplášte,

otvorili sa dáždniky. Modrá smršť udrela na mesto; ľudia kašľali a preklínali, dym im načerveno vyštípal oči. Amerika zhorela do tla! Zhorela Robotnícka ulica. Nikdy sa nedozvedeli, kto a kde zapálil prvú kôpku. Kto však zaňuchal pach dymu, bežal do ulice. Muži, ženy, deti. Oheň plápolal pred každým domom; do polnoci bolo na nohách celé okolie. Nomádi, povedal daktorý filmár.

Halás si vyhrnul golier na kabáte, ponáhľal sa. Autobus ho vzal pred nemocnicou. On bol jediný cestujúci, sadol si na dvojité sedadlo v zadnej časti voza a musel sa usmiať nad tým megalomantvom. Od úsvitu do polnoci na štyroch linkách poväčšine prázdne autobusy križovali mestečko. Mesto sa rozrastá, hľbi si nové riečisko. Z jeho jedného konca na druhý sa však beztak možno dostať za hodinu. Pešky, na vlastných.

(1976)

Niečo sa stane...

A autor nemôže pre nás urobiť nič. Včera možno ešte mohol niečo vykonať, ale vtedy predsa nejstvovala ani Starena, ani Umelec. Včera bol iba autor, a kvôli nim jednako celú noc nezažmúril oka. Starena sa narodila tak, že hneď bola stará a škaredá a od ostatných starien sa nelíšila iba jedným: tým, že bola stará. Umelec sa narodil ešte skôr, hoci mal iba dvadsaťštyri rokov, bol takmer o päťdesiat rokov mladší ako Starena a ešte ani nebol maliarom, nanajvýš sa ním chcel stať. Tretí raz sa pokúsil dostať na vysokú školu a tretí raz ho neprijali. Prišiel do mesta, nastúpil do práce v rafinérii, ale nechcel bývať v slobodárni, napokon priateľ mu poskytol Stareninu adresu. Predstavil sa. Autor však nebol pri tom, závodný výbor Revolučného odborového hnutia ho poveril kúpiť párky na popoludňajšiu schôdzu a okrem toho mal v ten deň vybavovačiek naozaj vyše hlavy. Preto si nemôže pamätať ich mená. Ale tie nie sú dôležité. Napokon je viac ako pravdepodobné, že svojim menám navzájom nerozumeli, lebo po rozume im chodilo niečo celkom iné, keď sa po prvý raz stretli. Starena videla, že pre tohto vidieckeho holobriadka so smotanou na perách je najdôležitejší byt – a zaraz pýtala za izbu päťsto korún. Sprvoti sa suma zdala umelcovi prehnaná, ale potom ho uchvátila atmosféra izby, v susednom dvore protipožiarny múr obrastený brečtanom a predovšetkým ticho. V tomto meste je ticho nezaplatiteľné. Odkedy z centra starého mesta vytvorili pešiu zónu, nemožno ani snívať o lepšom prostredí, aj vzduch je tu čistejší než kdekoľvek inde. Oplatí sa zrieť väčšieho komfortu, pokoj a samota vynahradia ranné komplikované cestovanie do práce. Nastahoval sa vo výplatný deň. Starene odrátal päťsto korún, obsadil izbu, ale až

po niekoľkých týždňoch ju informoval o tom, že pracovný pomer v rafinérii pokladá za dočasný a v skutočnosti sa chce stať maliarom. Starena mu povedala, v poriadku, len nenarobte veľa špiny, keď budete pracovať.

Autor by bol najradšej Umelca hneď upozornil, že z toho ešte môžu byť problémy, ba je takmer isté, že aj budú. Ale Umelec jeho pokus o zblíženie s vďakou neprijal. Okrem Stareny nepustil do svojej izby nikoho. Lenže autor bol zvedavý predovšetkým naňho. Starenu poznal. Lepšie ako Umelca alebo kohokoľvek iného. Hoci sa narodila stará, zhruba vedel, čo sa v jej živote prihodilo. Bol to normálny a nudný príbežtek, škoda naň márneť slová, stačí vyzdvihnúť niekoľko príznačných epizód a dôrazne poukázať na zopár zastávok na životnej púti tohto typu. Nie je ťažké vypátrať, že Starenina rodina je nemeckého pôvodu, zaslobodna sa mohla volať Burgerová, ale možno, že Hagelmanová alebo Hinderburgová. Na tom nezáleží. Mohla sa volať hoci aj Bismarcková, jej otec rodinné priezvisko zakrátko beztak pomaďarčil. Starena chodila do maďarskej meštianky, a hoci doma hovorili po nemecky, niet pochyb o tom, že už vtedy sa hlásili za Maďarov. Neskoršie Stareninu národnosť na úradných miestach neraz spochybnili, ale ona vyhlásila, že to nie je téma na diskusiu. V detstve zbožňovala vanilkovú zmrzlinu a rodina si mohla dovoliť, aby si v nedeľu dopoludnia po omši zašla do cukrárne na korze. Keď mala dvadsať rokov, vydala sa, dokonca za slávneho človeka, majstra v boxe, a hoci rodina pokladala zaťovu boxerskú kariéru za ponižujúcu, súhlasila s manželstvom, lebo príbuzenské nite spájali zaťa s grófskou vetvou Esterházyovcov. Nasledovali roky bohaté na šťastie a chudobné na udalosti. Starena zbožňovala lampiónové večery na veľkom dvore, jej manžel zasa cigánsku muziku a ríbezľové víno. Prišla nemecká okupácia, vojna, front. Hoci starena prízvukovala, že nemeckí vojaci sú zdvorilí a spôsobilí, v hĺbke duše jej boli cudzí a manžel ich priam nenávidel. V tom čase už mali dve veľké dcéry, jednej dvoril nemecký poručík, ale včas ho zastrelili. Po vojne internovali celú rodinu. Starena stratila manžela v tábore. Presídlili ich na dedinu, lebo Starena nepristala na zmenu národnosti. V polovici šesťdesia-

tých rokov sa vrátili do mesta, dcéry sa povydávali a na Starenin veľký žiaľ vnuci už nevedeli po maďarsky. Veru, všeličo sme museli preskákať, vravievala Starena a urazila sa na smrť, keď jej na to autor nemilosrdne a možno trochu unáhlene odpovedal, vám sa vlastne predsa nestalo nič. Autorova domýšľavosť zavše nemala hraníc. Na škodu veci. Nepremeškal Starene pretiahnuť popod nos, že jemu môže ďakovať za svoj život a v konečnom dôsledku on sám rozhodne o tom, či to, čo Starena pokladá za dôležité, je naozaj dôležité, tragické alebo smiešne. Tak ako raz nadíde aj chvíľa, keď bude možno poklačiacky prosiť, aby zmenil koniec príbehu.

Ale s Umelcom to bolo inakšie. Autor dobre videl, kam vedie táto strašná namyslenosť a uzavretosť. Jednako však nezasiahol, a nielen preto, že Umelec sa vo všetkom riadil vlastným rozumom. Nepoznal Umelca. Dosiaľ to bola tvárna postava. Prišiel z dediny s odhodlaním, že sa stane maliarom ako iný stolárom alebo tajomníkom odborov. Za Umelcovým predsavzatím môže byť zatiaľ čokoľvek. Nevšedný kresliarsky talent práve tak ako fixná túžba vyniknúť, náchylnosť k homosexualite alebo duševný defekt. Autor bol bezradný. Umelec ho ani na opakovanú žiadosť nepustil do izby, ktorá vtedy bola zároveň aj improvizovaným ateliérom. Autora pokladal za bezočivého dotieravca, hoci mu to nepovedal otvorene do očí. Autor argumentoval tým, že za takýchto okolností nebude motivované rozuzlenie príbehu, čo by nebola taká strašne veľká chyba, keby mu vzápätí nevyčítali, že koketuje s iracionálnymi filozofiami. Umelec mykol plecami. Treba prijať riziko. Autor z toho vyvodil poučenie, že Umelec nazerá na svet zrejme romanticky, a hoci to pripísal predovšetkým na vrub jeho neskúsenosti, jednako sa oňho začal strachovať. Nakoniec uznal, že ani tak nemôže robiť nič iné, iba nechať, aby sa veci vyvíjali a dospeli k záveru podľa vlastných zákonov. Denné povinnosti mu nedovoľovali jednoducho vyrušovať Umelca. Autor bol ženatý človek a po každodennej namáhavej práci musel zájsť do škôlky po menšiu dcérku, potom nakupovať, chodiť na odborárske schôdzky, púšťať sa do boja s intrigami spolupracovníkov, plniť si manželské povinnosti, jesť, piť, uľavovať si a spať.

Medzitým udalosti neúprosne napredovali svojimi cestami. Na jar Umelec opustil zamestnanie. Znova sa hlásil na vysokú školu, ale ani tentoraz ho neprijali, hoci autor navrhol, že mu získa také známosti, ktoré mu zaručia prijatie. Ale Umelec o tom nechcel ani počuť. Autor dlhé minúty rozjímal nad písacím strojom, či má napísať protežujúci list, ktorý všetko vyrieši, ale uznal, že to nemôže urobiť, aj keby chcel. S Umelcom a Starenou ho spájalo čoraz menej. V tú noc, keď sa narodili, s nimi ešte mohol robiť, čo chcel. Odvtedy však už uplynul nejaký čas a ich samostatnosť sa z riadka na riadok zväčšovala, sila ich vôle bola čoraz dôležitejšia. Nakoniec sa to skončí tak, že bez nich nemôže urobiť nič.

Umelca strašne zdeptal nový neúspech a v slabej chvíľke mu hlavou prebleskla aj myšlienka na samovraždu. Našťastie autor mu to včas vyhovoriť a povzbudil ho do ďalšej tvrdej práce. Starena pokladala Umelcovo správanie za znepokojujúce a netajila sa tým, akú by mala radosť, keby sa od nej odsťahoval. Rozhodný krok sa však neodhodlala urobiť. Všetko by bolo ináč, keby sa nebola bála. Sprvoti naozaj nemala strach, ale odvtedy sa situácia zmenila. Kým bol Umelec v pracovnom pomere, vstával na úsvite, pracoval do neskorého popoludnia a išiel spať pred polnocou, teda žil usporiadane, Starena si ho veľmi nevšímala. Na maľovanie hľadela ako na takú nevinnú pochabosť, ba tešilo ju, že v sobotu a v nedeľu sa Umelec netúla, nechodí do krčmy a za ženskými, nemá priateľov s podozrivým zovňajškom a niečo z peňazí reskíruje aj na hygienu a oblečenie. Starena sa bála strapatých, špinavých a bezočivých mladých ľudí, ktorí sa len tak hemžia mestom; pritom človek nevedel ani to, či sú to vysokoškóľáci alebo obyčajní povalači. Umelec sa k nej nesprával grobiansky; keď ho občas požiadala, aby jej z mesta čo-to priniesol, ochotne jej vyhovel. Vtedy si Starena pomyslela, predsa je len dobre, ak je v byte niekto poruke a nie je odkázaná iba na seba. Zmierila sa aj s tým, že Umelec maľuje. Čo iné môže robiť, ak je raz maliarom. Skôr by bolo čudné, keby nemaľoval, ale robil niečo iné, vodil by si hore priateľov a ženy, pili by a hulákali a po rozume by im chodili prasačiny. Maľovanie je predsa pekná pochabosť! Naozaj krásna! Vyžiť sa z toho nedá,

ale ak má niekto rád krásu, nestará sa o peniaze. Raz aj Umelecovi povedala, aby si sadol na priedomie a namaľoval ulicu alebo Dunaj v zime, s novým mostom a čajkami.

Situácia sa však od základu zmenila po tom, ako zamietli Umelecovi žiadosť o prijatie na vysokú školu. Starena ho požiadala, či by jej neukázal niekoľko obrazov, ochotne niečo aj kúpi, ak sa jej niektorý obraz zapáči. Umelec zaváhal, ale napokon celkom rázne odmietol; argumentoval tým, že to, čo dosiaľ robil, nestojí za nič, je to zlé, a na nových maľbách musí ešte veľa pracovať. Starene bola hneď podozrivá celá vec a vyzvala ho, aby jej zaraz ukázal obrazy, má právo vedieť, čo sa v jej byte deje. V poriadku, povedal Umelec a vyložil niekoľko obrazov. Prosím! Starena nevedela, či sa jej sníva, alebo tento sopliak si z nej robí blázna. Pripravila sa na to najhoršie, všelijaké nahotiny, ktoré nebola ochotná strpieť vo svojom byte ani minútu, ale to, čo videla, prekonallo všetky jej očakávania. Samé kliky-háky, v nepredstaviteľnom chaose nakopené linky a farby. Takmer odmlela.

– Tak to je hrozné, – vyšmyklo sa jej z úst.

– No vidíte! – povedal Umelec podráždene.

Nečudo, že ho neprijali na vysokú školu, pomyslela si Starena. Je to predsa blázon.

– Chodte pracovať, – povedala rázne.

– Pracujem, – odpovedal Umelec. – Vidíte, že nehliviem.

– Myslela som to tak, aby ste si našli nejakú poriadnu prácu.

– Poriadna práca je otročina, nie? Pri takej človek za rok či dva osprostie.

Od tej chvíle Starena vnímala celý prípad inakšie; akoby jej beľmo bolo spadlo z očí. Večer zatvárala svoju izbu na kľúč a usilovala sa vyhnúť stretávaniu s Umeľcom, čo nešlo tak ľahko, lebo aj on používal kuchyňu, kúpeľňu a záchod, a tak završovalo nevyhnutné, aby sa videli. Všetci maliari sú bohémami, hovorí sa, tak ako herci a všetky podobné perepúte umelcov. Žijú nemravne, pijú, klamú, podvádžajú a poväčšine sa topia v dlžobách. Starena teraz by už nebola ľutovala, keby aj Umelec viedol výstredný život. Bohémstvo je síce odsúdeniahodné, ba v niektorých prípadoch aj trestuhodné,

lenže je prejavom zdravia. Bohémi majú radi pijatiky, veľké žranice, hoci zväčša trpia vreckovými suchotinami. Ale je to normálne. Ak je niekto maliar, nech je bohém, nech rád chodí do prírody, nech sa túla, ale nech v nijakom prípade nie je taký ako tento tu. Starena si myslela, že prišla na to, prečo machlí také ostré farby, aké nikdy nevidela. Lebo večne trčí vo svojej izbe. Nemá priateľov. Je podozrivé, keď niekto nemá priateľov, to znamená, že niečo okolo neho nie je v poriadku. Všetci vedia, že je blázon, pomyslela si Starena; iba ona to dosiaľ nevedela, ešte šťastie, že na to zavčasu prišla. Možno je schizofrenik alebo hermafrodit, budhista alebo baptista. Možno je vegetarián, a keď maľuje, z masťného papiera tajne zajeďadá surové mäso. Má rád krvavničky, ale doma to zapiera. Možno, že je jogín, počula už o takom prípade; ten človek sa potom vlámaval do drogérie cez komín, ale bol tučný a zasekol sa v komínovom otvore. Možno, že je excentrik, myslela si Starena, hoci si nebola celkom načistom, čo robia excentrici. Niet pochyb, že minulý rok znásilnili desaťročné dievča za korunovačným kostolom a o tom chlapovi povedali, že bol excentrik. Možno, že Umelec trpí chronickou zápchou; takí ľudia sú údajne najpopudlivejší. Je strašné, že človek musí žiť s niekým, o kom ani nevie, čo sa v ňom skrýva. V meste je plno potenciálnych vrahov, násilníkov, buzišov (prepáč mi, Bože, že na nich musím vôbec pomyslieť), vlamačov, príživníkov, chorých, invalidov, hluchonemých, notorických opilcov, nespratníkov plujúcich na chodníky, fajčiarov, zbožňovateľov džezu, zelenáčov s ohlušujúcimi magnetofónmi, hrobárov, cigánov, černocho, maliarov a básnikov, zmrzlinárov a námorníkov, ornitológov a milovníkov hudby, doručovateľov telegramov a agentov s knihami, klampiarov a labužníkov, chromých invalidov a čašníkov, bruchovravcov a zvéračov, kozmonautov a kožkárov, výrastkov a konzulov, síkajúcich a pískajúcich, špiónov a kontrarozviedčikov, wartburgov a trabantov, trpáckych reštaurátorov fresiek, ktorí zalievajú praženicu kečupom, strojov, čo zachytávajú očka na pančuchách, členov filmových klubov, nástrojárskych učňov s odsávačmi potu a mladých vynálezcov polyvinylchloridových trubičiek, šachových majstrov, röntgenových snímok a mlokov vrchovských, rádiových

vĺn a televíznych vĺn, spenených vĺn a záplavových vĺn a teplých vĺn, cigánov nemeckej národnosti z Juhoslávie, predávajúcích vývrtky s mosadznými rúčkami, starnúcich uvádzačiek v kinách, chichotajúcich sa na oplzlých nadávkach malých holobriadkov, pašeráckych vnukov blúdiacich po krivých chodníčkoch, takže človek už nemôže vyjsť ani do mesta bez toho, aby sa mu prudšie nerozbúšilo srdce od vzrušenia, a nemôže vedieť, kedy ho olúpia v niektorom tmavom parku chuligáni, ktorí tam smilnia. Starena chcela dať Umeleci ihneď výpoveď. Potom vymyslela iný plán. Napísala list Umeľcovým rodičom, že ich syn sa vydal na zlé cesty, že je nezamestnaný a že sa nezadržateľne zvrhne, ak naďalej zostane v meste. Nebezpečenstvo si treba uvedomiť, kým sa mu možno vyhnúť, lebo potom je už vždy neskoro, bude veľký plač a nárek, plieskanie dvermi, pagáče pečené v pahrebe a sústrastný list tureckého veľvyslanca. Ale Starena nepoznala adresu Umeľcových rodičov. Musela by sa s ním zhovárať, aby ju mohla získať. Nejako mu ju potiahnuť. Vniknúť do jeho izby, poprevracať veci, ukradnúť farby, položiť pripínáčik na stoličku, vajíčko do postele, okradnúť ho, vyhnáť, odviezť do nemocnice, zvýšiť mu nájomné atakďalej, atakďalej. Starena by to bola urobila, ale bála sa, že ju Umelec pristihne, a keďže je pomätený, roztrhal by ju na márne kúsky. Pre istotu pred Umeľcom nezatvárala iba dvere, ale celé dni si lámala hlavu nad tým, ako by mohla malú peňažnú hotovosť skryť doma tak, aby ju Umelec nenašiel, keď už nebude schopný odolať svojmu lúpežnému inštinktu. Mala by informovať bezpečnosť, pomyslela si. Udať ho kvôli tým machlaninám alebo ho prinútiť, aby maľoval riadne obrazy. Ak nie, tak poďme von! Von z môjho domu, loptoš jeden! Môj dom nie je pelech hriechu. Môj dom nie je kasíno ani Monte Casino. Môj dom nie je jaskyňa hriechu ani ľadová jaskyňa, ani telovýchovný kabinet. Nestrpím pornografickú literatúru! Môj dom postavili v barokovom slohu, v mojom dome sú anglické záchody a v ňom stowattová žiarovka, ale účet za elektrinu platím ja.

Komu minulo dvadsať rokov, nech si plní svoje povinnosti. Manželstvo nie je zemiaková placka! Ak je to vrana, nech je

čierna; ak je čierna, nech je jasná! Aj včely sú spoločenské tvory, nielen škorce. Kto maľuje, nech vie, čo sa patrí! Keď vrie varené víno, vypni plyn! Starena uznala, že bude najlepšie, ak sama nájde byť Umelcovi. Tak sa môže vyhnúť tomu, aby jej niečo vyčítal, keď mu ukáže dvere. Vy ma kuchynským nožom nerozsekáte ako vianočného kapra. Som už stará, veľa som videla, ale tieto kliky-háky pichajú ako slamník. Polepšite sa! Inak príde Pali báčinko so štipacími kliešťami! Kto sa nebojí Pali báčinka, je paskuda! Povedala straka vrane, pomyslela si Starena a odteraz skrývala peniaze v pančuche, pančuchu zasa skryla do švédскеj metly a na švédsku metlu napísala: *Nebezpečenstvo života, 220 V! Používať ako osušovač vlasov je prísne zakázané!*

Autor si dlho lámal hlavu nad tým, ako by sa dala Starena presvedčiť, že jej obavy sú zbytočné. Zrejme tak, že sa mu podarí nahovoriť Umelca, aby maľoval iné obrazy, aké sa páčia Starene, aspoň dovtedy, kým sa neupokojí. Požiadal teda Umelca o audienciu, ale ten mu povedal priamo do očí, že ani na chvíľu nie je ochotný zrieknuť sa kancelárskeho papiera, nemajú viac nič spoločné. Neuzavrie kompromis s nikým, osobitne s autorom; autor lepšie urobí, ak si pre svoje nečestné návrhy nájde nečestných ľudí. Autor uznal, že nemá nijaký právny podklad, aby odvrátil Umelca z cesty, ktorú si sám vybral. Zostala teda Starena. Ale tú poznal, preto sa hneď mohol vzdať všetkých nádejí. Akoby aj mohol presvedčiť Starenu, že Umelcove kliky-háky nevyhnutne nie sú pomätené machlaniny. Pravda, aby to mohol povedať, musel by tie obrazy aj vidieť. Ale preto neurobí nič. Poznal Starenu, vedel, že v jej očiach sa stal smiešnym alebo v horšom prípade podozrivým. Starena sa bude báť, lebo sa nezmôže na nič iné. Sú naozaj pritisnutí k múru, pomyslel si Umelec. Ako by sa predsa len dala prepašovať na Umelcovo plátno labuť spievajúca labutiu pieseň. Žiaľ, nijako. Autorovi nezostalo nič iné, iba prijať úlohu pasívneho pozorovateľa. V noci sa nepokojne prehadzoval na posteli, k svojej rodine sa správal hrubo a podráždene, čakal, čo bude, čo ak sa stane zázrak, koniec koncov – on je autor.

Týždeň pred Vianocami, na zlatú nedeľu popoludní zacengali

na Stareninom byte tri razy, zakaždým tak nešetrne a dlho, že by sa bol prebudil aj nebožtík. Starena bežala otvoriť dvere, vo veľkom chvate takmer spadla na nos. Pozrela do priezoru a pred prahom uvidela dvoch mužov. Jeden mal oblečený balónový plášť a druhý elegantný zimník s kožušinovým golierom. Neprišli za ňou, želali si hovoriť s Umelcom. Tak ako Starena, aj autor môže nanajvýš iba hádať, čo boli zač a čo chceli od Umelca. Starena si myslela, že sú to možno Umelcovi príbuzní z vidieka. Ale nie je to pravdepodobné. Vidiečanov je ľahké spoznať podľa neobratnosti a nárečia. Títo neboli takí. Možno je to bezpečnosť, blysko Starene hlavou; príslušníci bezpečnosti však nechodia v zimníkoch s kožušinovými goliermi a muž v baloniaku ani nevošiel k Umelcovi, ale usadil sa v predsieni.

Starene sa zdalo, že prišielci sú poriadni ľudia, nemusí sa pred nimi strachovať. Pozdravili ju a utreli si topánky na handre rozprestretej pred prahom. Akiste pochádzajú z dobrej rodiny, vedia, čo sa sluší. Kto si utiera topánky, nemôže byť zlý človek. Umyť si ruky pred jedlom, umyť si ruky po jedle, pomyslela si Starena. Aj Umelec si umýva ruky, určite sa to naučil. Lenže nestačí naučiť sa, na to sa treba narodiť. Aj opicu možno priučiť, aby si umývala paprče, ale zato ešte neprestane byť opica. Blížia sa Vianoce, opäť jednej Vianoce. Ako plynie čas, pomyslela si Starena; už vyše roka býva u mňa tento lapikurkár a je veľmi malá nádej, že sa zakrátko odsťahuje. Ten je schopný všetkého, len aby zostal. Nemala ani tušenia, skadiaľ berie peniaze na nájomné, keď nepracuje. Zaiste nie statočnou cestou. Z domu síce dostáva dosť peňazí, ale z niečoho treba aj žiť, či nie? Znova budú Vianoce na blate. Treba kúpiť darčeky pre vnukov, zísť za nimi, nechať Umelca samého v byte. Ani vlani necestoval na Vianoce domov. Určite majú radosť z toho, zriedkavo cestuje domov. Stal sa z teba tulák, chlapče? Choď s Božou slávou, zmeň si meno, nech kasár nenesí moje meno. Starena si predstavila, ako sa Umelec s mohutným pneumatickým kladivom vrhá na stenu trezora. Na Vianoce by mala kúpiť moriaka ako predtým. Alebo hus. Nie každý rok iba kurčatá, navyše tie štátne brojlery...! Keby mal poriadnych rodičov, poslali by mu moriaka,

ale ani vlani mu neposlali nič. Lebo viac nie je ich synom. Kto je kasár, nech sa uspokojí so zapraženou polievkou. Koľko môže stáť jeden moriak? Celý čas si nad tým lámala hlavu. Alebo sa má dať pozvať k niektorej dcére? No aj tie sú už také nafúkané, že človek sa neodváža povedať ani slovo. Bolo neskoro popoludní, nebo malo farbu pomýj, v izbe bola takmer tma; predpoludním ponavštevovala obchody, ale už vtedy sa ľudia navzájom takmer ušliapali. Po ulici sa poneviera mnoho darmožráčov. Vreckári. Píšu o nich aj v novinách; vystríhajme sa vreckárov. Ale skadiaľ môže vedieť, kto je vreckár a kto nie? Starý človek je vydaný každému napospas, trpkosť si pomyslela. Celé mesto je jeden veľký bazár, v tomto čase sem prichádzajú aj z druhého konca republiky. Zbytočné je more príslušníkov bezpečnosti s obuškami. Mala by upratovať, vydrhnúť podlahu, vyleštiť nábytok, poumývať okná, kto na to stačí? Potrebovala by psa do bytu. Dobrý pes má rád svojho gazdu a ochráni ho, keď je zle. Pes vie všetko. Mala by chovať psa, pes zacíti, kto je kto, kto má niečo za lubom, toho chytá za sáru nohavíc. Nieže ho pustiš, hafan, zavolám bezpečnosť. Dokmáš gate tomu darebákovi. Prepadať bezbranné stareny, to je morálka mladých? Vykradnúť, zbadačiť statočných ľudí, ktorí sa zľutovali nad bezprizornými. Hrnúť sa do mesta, tam je voľný trh, čo?

Falošní banditi. Na opasku mu visí paklúč a francúzskym kľúčom zrazí statočnú, veľkodušnú zostarnutú domácu pani. Dobre, hafan. Si statočný pes! Ostatné je vecou bezpečnosti. Takéto potutelné osoby treba vykázat z mesta. Starena sa rozhodla, že viac nevydá izbu nikomu, nech len tento ide do čerta. Kto dnes potrebuje obrazy? V každej lepšej rodine už majú televízor a fotoaparát, nemá zmysel machliť plátna z čirej pochabosti. Voľakedy to bolo niečo iné. Ale na tie obrazy sa možno pozeráť. To boli maliari! Potom znova pomyslela na moriaka. Jedna z dcér by ju mohla prekvapiť. Ale ani ony, chuderky, nemajú čas. Čo ich po tom, s kým sa musí deliť o byt. Deti sú nevďačné. Sú drzé, sebecké, myslia si, že svet je im povinný vychádzať v ústrety.

Vyšla do predsieni, muž v baloniaku tam ešte vždy sedel na stoličke, a keď mu zažala svetlo, povedal, že radšej sedáva v tme,

teraz nemá do čoho pichnúť. Ako dlho sú už tu! Starena navrhla, že mu prinesie čaj. Netreba, ďakujem, povedal muž v balónovom plášti. Žeby prišli od neho kúpiť obraz? To nie je možné. Tento predpoklad Starena razom zavrhla. Boli by blázni. Sú to predsa normálni ľudia. Tie obrazy by nebrali ani cigáni, ani vtedy nie, keby ich dával zadarmo. Dnes má viac rozumu už aj cigán. Vrátila sa do izby. Mala by sa prezvedieť, koľko stojí moriak. Keby mala telefón. Ale nemá. Načože? Pritom jej dcéry istotne vedia, koľko stojí moriak. Celkom sa zvečeralo. Starena zažala lampu. Len keby neboli tie večery také dlhé! Týždeň ješť moriaka, myslela si, to nie je dobré, morčacie mäso je suché. Vyschne a potom je ako lepenka. Predsa len kúpi kurča, a musí kúpiť aj vajcia, nejakú cestovinu do polievky a prášok na pečenie. Múku, pomyslela si Starena. Mnoho múky, aby zostalo aj na Nový rok, aj na Silvestra treba niečo upiecť, lebo popoludní prídu vnuci. Každý rok Vianoce a potom sa všetko začína odznova. Už by bolo dobre zomrieť. Jednako sa striasla pri myšlienke na smrť; hriech je niečo také čo len vysloviť. Každý raz zomrie, keď nadíde jeho čas. A jej čas ešte nenadišiel, myslela si. Smrť nie je ani taká hrozná, len aby nemusela veľa trpieť. Taký sopliak si o sebe myslí, že je žaludovým kráľom. Dvadsaťjedenročný? Čo je to? Bez priateľov, bez milenky. Možno, že je členom nejakej tajnej spoločnosti. Schádzajú sa niekde v pivnici. Tí dvaja sú možno jeho komplici. Starena sa zľakla: viac ich dnu nepustím, môžu cengať, koľko chcú. A zakáže to aj Umelcovi. Nech nevodí cudzích ľudí hore do bytu, ináč dostane kopačky. Pomstili by sa jej, o tom niet pochyb. Nič to. Dá sledovať dom, pomyslela si, nech na každom rohu stojí jeden príslušník bezpečnosti, ktorý predsa len bude mať na očiach dom, nedbá, keby ju to stálo aj nejaké peniaze. Aspoň by ten povaláč pracoval. A prečo ho nevzali za vojaka, minulo mu predsa dvadsať rokov. Tam by ho potom popreháňali. Vpravo vbok, vľavo vbok, ak nie, tak basa. Vykúria im bláznovstvá z hláv.

Muž v balónovom plášti ešte vždy sedel v predsieni; Starena sa začala znepokojovať, v takejto situácii by sa jej zišiel telefón. Ale zakrátko počula, že druhý muž vychádza z izby, vybehla mu napro-